

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Jan Přecechtěl

III. ročník – kombinované studium

Obor: Pedagogika – veřejná správa

**Hranice trestní odpovědnosti a její vliv
na kriminalitu dětí a mládeže**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Holá, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem jen uvedenou literaturu.

V Olomouci dne 15. 3. 2010

Jan Přecechtěl

Děkuji PhDr. Lence Holé, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce.
Děkuji pracovníkům Dětského diagnostického ústavu ze Svatého Kopečku, zejména
Mgr. Jitce Žlunkové, za pomoc na praktické části bakalářské práce.

OBSAH

Úvod.....	5
1 Charakteristika základních pojmů.....	7
1.1 Kriminalita.....	7
1.2 Delikvence.....	7
1.3 Dítě.....	8
1.4 Mladistvý.....	8
1.5 Zletilost.....	9
1.6 Trestní odpovědnost.....	9
2 Mezinárodní smlouvy vztahující se k problematice trestnosti dětí a mládeže....	10
2.1 Úmluva o právech dítěte.....	10
2.2 Všeobecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte.....	11
2.3 Pekingská pravidla.....	12
2.4 Listina základních práv EU.....	13
3 Faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže.....	14
3.1 Věková kategorie do 15 let věku.....	15
3.2 Věková kategorie od 15 do 18 let věku.....	16
3.3 Věková kategorie od 18 do 24 let věku.....	16
4 Historický vývoj hranice trestní odpovědnosti na území ČR.....	17
4.1 Od počátku 19. století do vzniku ČSR.....	17
4.2 Od vzniku ČSR do roku 1950.....	17
4.3 Od roku 1950 do roku 1989.....	18
4.4 Od roku 1989 do současnosti.....	19
5 Aktuální situace hranice trestní odpovědnosti a výše trestů v ČR.....	21
5.1 Stanovení trestní odpovědnosti.....	21
5.2 Opatření ukládaná mladistvým.....	22
5.3 Vybrané druhy trestních opatření.....	22
5.3.1 Opatření pro osoby mladší 15 let věku.....	22
5.3.2 Vybraná opatření pro osoby starší 15 let věku.....	23

5.4	Aktuální stav kriminality mládeže v ČR.....	24
5.5	Struktura kriminality páchané dětmi a mladistvými na území ČR.....	26
6	Hranice trestní odpovědnosti v zahraničí.....	27
6.1	Hranice trestní odpovědnosti ve vybraných státech Evropy.....	27
6.1.1	Trestní odpovědnost do 12 let věku.....	27
6.1.2	Trestní odpovědnost od 12 a 13 let věku.....	28
6.1.3	Trestní odpovědnost od 14 a 15 let věku.....	29
6.1.4	Trestní odpovědnost od 16 let věku a více.....	30
6.2	Hranice trestní odpovědnosti ve vybraných státech světa.....	31
6.2.1	Trestní odpovědnost od 12 let věku.....	31
6.2.2	Trestní odpovědnost od 14 let věku.....	32
6.2.3	Trestní odpovědnost v Brazílii, USA a Iránu.....	32
7	Orientační průzkum.....	34
7.1	Úvod, cíl průzkumu.....	34
7.2	Charakteristika zkoumaného souboru.....	34
7.3	Metoda sběru dat.....	34
7.4	Analýza výsledků.....	37
7.5	Diskuze.....	46
7.5	Závěr průzkumu.....	46
	Závěr.....	48
	Souhrn (Summary).....	49
	Literatura.....	50
	Přílohy.....	56
	Anotace	

Úvod

Tématem bakalářské práce je v současné době poměrně diskutované téma věkové hranice trestní odpovědnosti (dále jen VHTO). Zabývají se jí odborníci z řad právníků, pedagogů, psychiatrů, politiků, pedagogů, policistů, sexuologů, teologů a mnoho dalších. K tématu existuje poměrně dost literárních a elektronických zdrojů. V tištěných i elektronických periodikách lze dohledat několik výzkumů veřejného mínění, kde se k této problematice vyjadřují čtenáři, v pravidelných rozhlasových rubrikách posluchači, v televizních debatách diváci.

Proč je dané téma tak oblíbené? Pravděpodobně, protože se týká většiny z nás. Každý z nás byl ve věku 15 let. Většina z nás má nebo bude mít své potomky a bude odpovědna za jejich výchovu. Každý z nás může být obětí pachatele v dětském věku. Život každého z nás může ovlivnit VHTO. To je i důvod, proč bylo zvoleno tohle téma.

Zatímco počet trestných činů dětí a mládeže již několik let klesá, jejich závažnost stoupá a věk pachatelů je čím dál nižší. Ve snaze změnit tento trend existuje ve společnosti poptávka po legislativních změnách. Jedním z možných řešení je snížit VHTO. Část odborníků však poukazuje na fakt, že naše legislativa je v této oblasti dostatečná a v souladu s mezinárodními smlouvami.

Práce se ve své první části zabývá teoretickými poznatky a okolnostmi vztahujícími se k trestnosti dětí a mládeže. Po vymezení základních pojmů, následuje seznámení s mezinárodní legislativou, která se vztahuje k tématu dětské kriminality a nastavení VHTO. Poté se práce věnuje faktorům, které ovlivňují kriminalitu dětí a mládeže. V další kapitole práce nahlíží do historie, na kterou navazuje současnost a aktuální situace VHTO v České republice (dále jen ČR) a kriminality dětí a mládeže. Závěr teoretické části práce obsahuje exkurzi do vybraných zemí Evropy a světa a všímá si odlišností legislativních podmínek pro stanovování VHTO. Ve druhé části práce je dán prostor pro praktický průzkum mezi osobami, kterých se VHTO týká nejvíce. Práce je zakončena závěrem, který shrnuje některé poznatky a myšlenky. Struktura je zvolena se záměrem přinést i nezasvěcenému čtenáři postupně na sebe navazující informace, které mu usnadní snadné pochopení a proniknutí do analyzované problematiky.

Cílem bakalářské práce je přinést ucelený pohled na problematiku hranice trestní odpovědnosti a její věk, zmapovat historický vývoj trestání mladistvých a charakterizovat aktuální situaci v České republice. Dílčím cílem bakalářské práce je informovat o legislativních podmínkách, které mají vliv na nastavení VHTO ve vybraných státech světa, informovat o odlišných přístupech těchto zemí k hranici trestní odpovědnosti a kriminalitě mladistvých a informovat o mezinárodní legislativě, úmluvách a smlouvách, které mají

vliv na nastavení této hranice. Cíl praktické části vychází z hlavního cíle bakalářské práce. Je jím zjištění zda si mladí lidé ve věku 14 až 16 let uvědomují svoji odpovědnost a do jaké míry jsou informováni o možných následcích svého jednání.

1 Charakteristika základních pojmů

V první kapitole se práce věnuje klíčovým pojmům, vztahujícím se k VHTO. Ačkoliv jsou tyto termíny všeobecně známé, je dobré je přesně definovat, protože je to pro další kapitoly této práce nezbytné.

1.1 Kriminalita

Kriminalita je souhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny trestními kodexy. Jsou to trestné činy, které jsou vymezeny trestním zákoníkem.¹ Pod pojmem souhrn je myšlen součet trestných činů a přestupků spáchaných na jednom území za určitý čas.² Kriminalita se dělí na objasněnou a neobjasněnou. Z etymologického hlediska má původ v latině, kdy se slovem *crimen* označuje obvinění.³

Kriminalita je páchaní přestupků a trestných činů⁴ podle zákona O přestupcích č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů a Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Pojem prekriminalita je kriminalita páchaná dětmi před dosažením trestní odpovědnosti. V ČR jde tedy protispolečenskou činností dětí ve věku do 15 let, odpovídající trestným činům u dospělých.⁵

1.2 Delikvence

Delikvence je širší pojem než kriminalita. Jde o protiprávní, nelegální a antisociální jednání, které zahrnuje jak kriminalitu tak i prekriminalitu. Do pojmu delikvence jsou započítávány i jinak trestné činy spáchané osobami nepříčetnými a dále také přestupky.⁶ Může se tak označovat i poklesek či provinění.⁷ Protiprávní čin je označován jako delikt. Delikvence představuje také činnost porušující platnou mravní normu.⁸ V zahraničí je pojem *delinquency* převážně spojován s kriminalitou a prekriminalitou dětí a mládeže.

¹ Lex DATA C. H. Beck [online]. Praha: 2009 [cit. 2010-03-17]. LexData předpis 40/2009 Sb. Dostupné z WWW: <http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/0/C12571CC00341DF1C1257556003DF675>.

² KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1994. ISBN 80-04-26059-4. s. 405.

³ *Crime In Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 20 September 2001, 16 March 2010 [cit. 2010-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Crime>>.

⁴ BARTÁK, M., et al. *Nový slovník cizích slov pro 21. Století*. 1. vyd. Praha: Plot, 2008. ISBN 987-80-86523-89-7. s. 195.

⁵ PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J., et al. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0607-9. s. 615.

⁶ SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 2009. ISBN 987-80-86708-81-2. s. 15.

⁷ KLIMEŠ, L. 1994. s. 106.

⁸ PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J., et al. 1997. s. 150.

Delikvence bývá využívána politiky pro eufemistické označení zločinnosti. Pochází z latinského delinquere, což znamená provinit se nebo zhřešit.⁹

1.3 Dítě

Trestní zákoník definuje dítě v § 126 jako osobu mladší 18 let, pokud není stanoveno jinak. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže dělí tyto osoby na děti mladší 15 let a mladistvé. Dítě mladší 15 let je to, které nedovršilo v době spáchání 15 roku věku. V mezinárodní úmluvě o právech dítěte se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud nedosáhla zletilosti dříve.¹⁰ Ve sdělení komise směrem ke strategii Evropské Unie (dále jen EU) o právech dítěte ze dne 4. 7. 2006 se uvádí, že děti tvoří jednu třetinu celosvětové populace, celkem tedy 2,2 miliardy lidí.¹¹

1.4 Mladistvý

Přestože se pojem mladistvý vyskytuje v trestním zákoníku, není zde definován a většinou se jednotlivá ustanovení odkazují na zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Tam je mladistvý definován jako ten, kdo v době spáchání provinění dovršil 15 rok a nepřekročil 18 rok svého věku.¹² S tím souvisí i nižší sankce než u dospělých osob.

V Pekingských pravidlech pro soudnictví ve věcech mládeže je tento pojem definován jako dítě nebo mladý člověk, který může být za přestupek či trestný čin trestán odlišným způsobem než dospělí.¹³

Dále je v trestním zákoníku užíván pojem „blízký věku mladistvého“. Zejména § 41 písm. f, označuje tímto pojmem jednu z polehčujících okolností, ke kterým soud přihlíží. Přesné věkové ohraničení horní věkové hranice tohoto termínu zákon neuvádí. Všeobecně se takto označuje věk do 21 let.

⁹ Delinquent In *Wikipedi : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. Okt. 2004, 6. Mār. 2010 [cit. 2010-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Delinquent>>.

¹⁰ UNITED NATIONS. Convention on the Rights of the Child. [online]. 2 September 1990, A/RES/44/25, [cit. 2010-03-07]. Dostupný z WWW: <<http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>>. část první, článek 1.

¹¹ Sdělení komise. In *sdělení komise: Směrem ke strategii EU o právech dítěte*. KOM(2006) 367 v konečném znění. Brusel: [s.n.], 4. 7. 2006 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0367:FIN:CS:PDF>>.

¹² ŠÁMAL, P., et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-829-0. Zejména § 109 a §110.

¹³ section 2.2a. UNITED NATIONS. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules. *96th plenary meeting* [online]. 29 November 1985, A/RES/40/33, [cit. 2010-03-07]. Dostupný z WWW: < <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r033.htm> > .

1.5 Zletilost

Zletilost znamená způsobilost vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům) v plném rozsahu.¹⁴ Zletilosti se nabývá dovršením 18 roku věku. Před dosažením 18 roku věku se nabývá zletilosti pouze uzavřením manželství. Takto může nabýt zletilosti osoba starší 16 let. Jednou nabytá zletilost se již neztrácí ani zrušením manželství.¹⁵ O uzavření manželství a nabytím zletilosti před 18 rokem věku rozhoduje soud. Jedním z efektů je, že rodiče takto dříve zletilých osob přestávají být jejich zákonnými zástupci. Takto nabytá zletilost však není úplná. Nevztahuje se na ni plná trestní odpovědnost. Ta se vztahuje až na osoby, které dosáhnou kalendářních 18 let věku. Nabytím zletilosti před 18 rokem však nepřichází lidský jedinec o vybraná práva, která má jako mladistvý. Nadále je s ním nakládáno jako s mladistvým. Požívání zvláštní ochrany mu zaručuje například Úmluva o právech dítěte.¹⁶

Zletilost velmi významně souvisí s volebním právem, legálním požíváním alkoholu a kouřením tabáku.

Pojem zletilost je často zaměňován za pojem dospělost. Dospělostí se však označuje zralý organizmus jak po stránce fyzické, tak duševní. Jde tak o ukončený proces zrání osoby.

1.6 Trestní odpovědnost

Samotný pojem odpovědnost je široký právní, morální a etický pojem, který znamená povinnost zodpovídat za své činy.¹⁷ Trestní odpovědnost je pojem z oblasti práva. Označuje povinnost nést následky svého chování a jednání v podobě trestní sankce za spáchaný trestný čin, případně za spoluúčast, přípravu či pokus o něj. Spáchaný trestný čin musí být definovaný Trestním zákoníkem.¹⁸ Trestní zákoník si vymíní, že jen podle něj mohou být ukládány sankce a tresty za trestné činy a to jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.¹⁹ Kritéria pro stanovení společenské škodlivosti v definici trestného činu však uvedena nejsou.

¹⁴ FIALA, J., KINDL, M. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-395-9. § 8, odst. 1, zákona č. 40/1964 Sb.

¹⁵ FIALA, J., KINDL, M. 2009. § 8, odst. 2, zákona č. 40/1964 Sb.,

¹⁶ UNITED NATIONS. 1989. A/RES/44/25. e. g. article 37a, article 38/3.

¹⁷ Responsabilité In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 27 juillet 2004, 6 novembre 2009 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://fr.wikipedia.org/wiki/Responsabilité>>.

¹⁸ § 12, odst. 1., Trestního zákoníku č. 40/2009 ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ § 12, odst. 2., Trestního zákoníku č. 40/2009 ve znění pozdějších předpisů.

2 Mezinárodní smlouvy

ČR má upraveny své právní normy vztahující se k VHTO podobně jako ostatní země na základě historických zkušeností, politické situace a v neposlední řadě na základě ratifikovaných mezinárodních smluv. Ratifikací těchto smluv jsme se zavázali tyto smlouvy, úmluvy, směrnice, pravidla, listiny a jiné dokumenty dodržovat. ČR jako člen Organizace spojených národů (dále jen OSN) tyto normy ratifikuje po podpisu vlády rozhodnutím Parlamentu ČR. Po podpisu prezidenta je proces ratifikace ukončen.

Jako členský stát EU přijímáme směrnice automaticky přes ministerstva. Nutno podotknout, že tyto směrnice bývají v souladu s legislativou OSN. Komise OSN, která kontroluje dodržování mezinárodních norem o svých zjištěních, každoročně vydává zprávu. ČR byla v minulosti kritizována za porušování práv romského etnika.

2.1 Úmluva o právech dítěte

První mezinárodní smlouvou, která se zabývala výhradně dětskými právy, byla Ženevská Deklarace. Toto prohlášení sepsala Eglantyne Jebb²⁰ v roce 1923 a v roce 1924 přijala Liga národů, což byla předchůdkyně OSN. Prvorepublikové Československo (dále jen ČSR) bylo jedním z tehdejších členů Ligy národů. Deklarace ve velmi zjednodušené formě definuje práva dítěte. Jedním z bodů je ustanovení, že „*delikventní dítě musí být napraveno (reclaimed)*“.²¹

V roce 1959 vyhlásila OSN Chartu práv dítěte, někdy označovanou jako Deklaraci práv dítěte. V preambuli této deklarace se uvádí, že „*dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a zvláštní právní ochranu před narozením i po něm*“. Definici pojmu dítě však neuvádí.

V roce 1979 se Polsko rozhodlo iniciovat vznik nové, závazné, mezinárodní smlouvy o dětských právech. Do přípravy se zapojila řada odborníků z oborů práva, lékařství, religionistiky a politiky z různých zemí světa. Dne 20. listopadu 1989 byla Valným shromážděním OSN schválena Úmluva o právech dítěte. Dne 7. ledna 1991 byla úmluva ratifikována Československem. Stejně tak učinilo 193 států světa. Jediné země, které tuto smlouvu nepřijaly, jsou USA a Somálsko. Somálská vláda smlouvu podepsala v roce 2002, ale neratifikovala ji. Dle vyjádření UNICEF by se tak mělo stát v nejbližší

²⁰ Britská sociální reformátorka.

²¹ UNITED NATIONS. *Geneva Declaration of the Rights of the Child*. In Geneva Declaration of the Rights of the Child. [s.l.] : [s.n.], 26 September 1924 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>>. Article 2.

době.²² Vláda USA smlouvu podepsala v roce 1995, ale země ji také dosud neratifikovala. Konzervativní politici USA argumentují možným rozporům s ústavou USA. Prezident Obama stav označil za trapný a slíbil revizi tohoto stavu.

Úmluva o právech dítěte je mezinárodní konvence stanovující občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní práva dětí. Národy, které úmluvu ratifikovaly, se zavázaly ji dodržovat. Existuje kontrolní komise OSN, která dodržování smlouvy kontroluje a každý rok o stavu dodržování podává zprávu valnému shromáždění.

Úmluva obecně definuje dítě jako každého člověka do věku 18 let, pokud nedosáhne zletilosti dříve. V článku 37. se přímo uvádí, že dítě nesmí být odsouzeno k trestu smrti, nebo k trestu odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu. Dále se zde uvádí, že každé uvězněné dítě musí být oddělené od dospělých, s výjimkou toho, že by to nebylo v jeho vlastním zájmu. V článku 40. je zakotveno ustanovení zavazující podepsané země, že budou ve svém trestním řízení brát ohled na věk dítěte a napomáhat k znovu-začlenění dítěte do společnosti. Článek 40. dále upravuje práva dítěte v trestním řízení, presumpci nevinoty a například právo na tlumočníka a právo na soukromí. Jako nejdůležitější část se jeví 3. odstavec článku 40., který zavazuje státy ke stanovení nejnižší věkové hranice, před jejímž dosažením se děti považují za nezpůsobilé porušit trestní právo. Jedním z nezbytných opatření, které smlouva požaduje, je zřízení pečovatelských služeb, poradenství, vzdělávacích a výchovných programů pro delikventní děti.

2.2 Všeobecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte

Všeobecný komentář číslo 10 Výboru OSN pro práva dítěte k dětským právům v oblasti spravedlnosti mladistvých byl vydán v roce 2007.²³ Nejdůležitější část pro tuto bakalářskou práci je obsažena v člancích 30 až 39. Tato část se přímo věnuje věku dětí a jejich odpovědnosti. V úvodním článku statě se uvádí, že stanovená VHTO nastavená na 7 až 8 let je velmi nízká. Naproti tomu uvádí, že stanovená hranice 14 až 16 let je chvályhodně vysoká.

Výklad Výboru OSN dále uvádí, že existují země, kde se užívají dvě věkové hranice trestní odpovědnosti. Tento systém je kritizován jako matoucí a upozorňuje na možnost nebezpečných diskriminačních praktik. Výbor proto doporučuje členským státům,

²² REUTERS: Africa. Somalia to join child rights pact: UN. [online]. November 20, 2009, 2009, [cit. 2010-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://af.reuters.com/article/topNews/idAFJ0E5AJ0IT20091120>>.

²³ UNITED NATIONS. *General comment no. 10: children's rights in juvenile justice*. In *Children's rights in juvenile justice*. CRC/C/GC/10. [s.l.] : [s.n.], 25 April 2007 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.10.pdf>>.

stanovovat jasná pravidla trestnosti. Neuvádí přímo doporučenou věkovou hranici. Odvolává se však na Pekingská pravidla a nedoporučuje nastavení trestnosti na příliš nízkou úroveň. Přihlížet by se mělo k emocionální, mentální a intelektuální vyspělosti.

Na základě tohoto doporučení lze dojít k závěru, že VHTO od 12 let věku je Výborem OSN považována za minimální. Proto jsou vyzývány členské státy OSN, které mají hranici trestnosti nižší, aby ji zvýšili. Zároveň vyzývá země, které mají hranici stanovenou na 14 až 16 let, aby ji nesnižovaly na nižší úroveň.²⁴ Výbor dále vyjadřuje obavy z výjimek při stanovování trestnosti dětí v případech, kdy se dopustí závažného trestného činu, nebo pokud je dítě shledáno dostatečně zralé. Výbor důrazně doporučuje přehodnocení těchto výjimek.

V článku 37 se vzpomíná, že státy OSN, které ratifikovaly Úmluvu o právech dítěte, se zavázaly k nakládání s osobami do věku 18 let odlišným způsobem než s dospělými. Výbor proto doporučuje státům, kde se s 16 let starými zachází stejně jako s dospělými, aby upravily svoje zákony. Výbor dává těmto státům za příklad země, kde je pomocí obecných zákonů či výjimek takto nakládáno s lidmi až do věku 21 let. V posledním článku výbor konstatuje, že velmi důležitou skutečností pro stanovení trestu dětí a mladistvých je vystavení rodného listu. Tento by měl být vydáván bezplatně a mělo by být kdykoliv možné vydat jeho duplikát.

2.3 Pekingská pravidla

Pekingská pravidla se oficiálně nazývají Standardní minimální pravidla pro soudnictví dětí a mládeže. Byla přijata rezolucí OSN v roce 1985, která je závazná pro všechny členy.

Poskytují návod jiným státům na ochranu práv dětí a respektování jejich potřeb při tvorbě samostatných a specializovaných systémů spravedlnosti dětí a mládeže. Stala se prvním mezinárodním právním nástrojem, který je komplexní, detailní a obsahující normy pro právo a spravedlnost dětí a mladistvých. Zákony, které schválí členské státy OSN v souladu s těmito pravidly, by měly být spravedlivé, humánní, zdůrazňující blahobyt dítěte a zajišťující, že reakce orgánů bude přiměřená okolnostem, které měly vliv na spáchání trestného činu.

Pravidla operují pouze s pojmem mladistvý, kterého definují jako osobu mladší 18 let. Už v prvním odstavci se uvádí, že trest odnětí svobody by měl být až poslední možnou sankcí. Zároveň vznáší požadavek na uložení trestu odnětí svobody, který nevylučuje

²⁴ Právě tímto doporučením OSN argumentovala poslankyně Zuzka Bebarová-Rujbrová, která je autorkou novely trestního zákona.

možnost předčasného propuštění. Jedním z doporučení příslušným orgánům je, aby dostatečně široce informovaly, že péče o zadržené mladistvé pro jejich návrat do společnosti má veliký sociální význam, který je výhodný nejen pro mladistvé delikventy, ale i pro společnost samotnou. Cílem by mělo být zvýšení informačního povědomí v této oblasti.

Pekingská pravidla se do podrobnosti zabývají pobytem mladistvých ve vězení. Požadují smysluplné využití času mladistvých, zabránění poklesu jejich osobnostního, vzdělanostního a kulturního rozvoje. Požadují bezplatné právní poradenství. Vyzdvihují možnost mladistvých pracovat za přiměřenou odměnu, ale zároveň dodávají, že k práci nesmí být nikdo nucen.

Pekingská pravidla se zabývají i životními podmínkami mladistvých ve vězení. Určují například, že mladiství by měli mít právo nosit svoje vlastní oblečení. Vězeňské uniformy, které plní několik důležitých funkcí (nesporný psychologický efekt, ale i praktičnost z hlediska údržby výstroje), by tak neměly být využívány. Jednou z bezpečnostních podmínek je, že dozorcí ve vězeních pro mladistvé by měli mít zakázáno nosit zbraně.

2.4 Listina základních práv EU

Listina základních práv EU upřesňuje práva občanů EU. Listina byla původně součástí Evropské ústavy, ale po odmítnutí tohoto dokumentu byla přiřčena k tzv. Lisabonské smlouvě. Ta vešla v platnost v prosinci 2009. ČR si na základě požadavku prezidenta Klause vyjednala výjimku. Zajímavostí je, že jedním z autorů této listiny je Čech Karel Vašák.

Dětským právům je věnován článek 24, který uvádí, že děti mají právo na ochranu a péči, na svobodu vyjadřování názoru, která je zvažována v závislosti na jejich věku a zralosti. Ve druhém odstavci stanovuje, že veškeré jednání týkající se dětí, musí být vedeno v první řadě se zřetelem k vyššímu zájmu dítěte.

3 Faktory ovlivňující kriminalitu mládeže

V každé společnosti se vyskytují sociálně patologické jevy. Na jejich růst a formu má vliv mnoho rizikových faktorů. Mezi tyto faktory patří např. dědičnost, rodina, škola, vrstevníci, trávení volného času. Na jednotlivce působí jednotlivé faktory různě. Důležitým faktorem je i faktor věku. Čím dříve jedinec začíná s trestnou činností, tím více vzrůstá pravděpodobnost, že bude jeho kriminální kariéra stabilnější. Můžeme rozlišovat několik věkových kategorií delikventů, které se v jednotlivých znacích odlišují, mohou se však i vzájemně prolínat.

Jako příklad lze uvést prvek motivace k činu, který může být stejný jak u dětí, tak i u mladistvých. Motivy a cíle jsou determinovány věkem, sociálním prostředím a závisí i druhu protispolečenského jednání. Způsob provedení stejného činu může být různý, což velmi významně může ovlivnit rozumová vyspělost pachatele. Mladistvý může použít sofistikovanější způsob spáchání činu, ale může se dopustit i závažnějšího činu než dítě.

Rovněž velmi významnou roli hraje zkušenost, resp. recidiva. Není dogma, že prvopachatelé páchají svoje činy na amatérské úrovni a recidivisté na profesionální. Příprava ke spáchání trestného činu mladistvého je nedokonalá, obvykle chybí prvek plánování, objekty napadení bývají vybírány náhodně. Častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů, protože pachatelé nepočítají s výskytem možných překážek. Jednotlivé kategorie jsou nestejnorodé, nehomogenní a zahrnují v sobě jak výskyt pachatelů, kteří se trestné činnosti dopouštějí poprvé, tak výskyt zkušených recidivistů a vůdců delikventních part.

Dříve se uvádělo, že významnou roli hraje inteligence pachatele. Souvislost mezi inteligencí a delikvencí byla začátkem minulého století několikrát zkoumána a bylo provedeno několik stovek výzkumů na toto téma. V posledních 20 letech však začínají být autoři opatrní k vynášení jednoznačných závěrů. Přesto je několika statistickými výzkumy dokázáno, že více se trestných činů dopouští jedinci s nižší a průměrnou inteligencí, než jedinci s vysokým inteligenčním kvocientem.²⁵ V této souvislosti je dobré zmínit statistiku, která říká, že pouze 4 % všech pachatelů tvoří lidé s vysokoškolským vzděláním.

Svou roli může hrát i všestrannost nebo specializace pachatele. Většina pachatelů se soustředí pouze na určitý druh činů, např. jen na majetkovou trestnou činnost. Méně už je pachatelů, kteří se zabývají dvěma druhy trestných činů, např. trestná činnost páchaná

²⁵ KONRÁD, Z., et al. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 1. vyd., Praha: PA ČR, 1995. ISBN 80-901923-0-0, s. 203.

drogově závislími jedinci, kteří se dopouští majetkové trestné činnosti a trestných činů souvisejících s držením omamných a psychotropních látek.²⁶

Zajímavou roli v nápravně výchovném procesu může hrát svědomí delikventa. Pojem delikvence se totiž mnohdy vykládá jako nedostatek ve funkci svědomí a slabost superega. Zde se vychází z názoru, že jedinec nezvnitřnil normy a zákazy platné ve společnosti v níž žije, že se neidentifikoval s hodnotami rodičů a vychovatelů, že vyhledává uspokojení svých potřeb na úkor reality a morálky.²⁷

Jedním z faktorů, který ovlivňuje kriminalitu, je pohlaví. Některé zdroje uvádí, že dívky, ženy páchají desetkrát méně přestupků a trestných činů než chlapci, muži. Z aktuální policejní statistiky z roku 2008 vyplývá, že 91,9 % mladistvých pachatelů je mužského pohlaví. Jedním z příčin tohoto nepoměru může být odlišná výchova. Tato teorie předpokládá, že dívky jsou pod větším monitoringem ze strany rodičů. Určitou roli může hrát fakt, že dívky vospívají dříve než chlapci. Dalším z častých vysvětlení je přirozená agresivita mužů, která je ovlivňována mužským hormonem testosteronem.²⁸

3.1 Věková kategorie do 15 let

Od 6 let věku se začínají u dětí projevovat první příznaky, které jsou v rozporu se společenskými pravidly a normami. Tyto příznaky mají charakter drobných provinění. Již od 6 let věku jsou zaznamenávány první případy, které mají znaky trestného činu. Věkovým mezníkem, kdy se začíná významněji projevovat růst počtu dětských delikventů je 12 let.

V tomto věku se začínají výrazněji projevovat všechny kladné a záporné charakterové rysy dítěte. Začíná chápat smysl odpovědnosti a povinnosti. Dítě přechází na druhý stupeň základní školy do nového prostředí. Většinou již bývá obeznámeno s pravidly chování ve škole, společenskými pravidly, se základními vztahy v kolektivu spolužáků, s požadavky učitelů a se školními povinnostmi. V tomto věku také existuje zvýšené riziko negativního ovlivnění dítěte, což může ovlivnit celkový socializační proces dítěte. Z kriminologického hlediska se u většiny delikventních dětí tohoto věku projevuje nedostatečný citový rozvoj. Mnohdy existuje absence schopnosti rozeznat závadné, škodlivé jednání a představit si možné následky takového jednání. V prepubertálním a

²⁶ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatele*. 1. vyd., Praha: Kufr, 2008. ISBN 978-80-7338-075-5. s. 65-66.

²⁷ KOUDELKOVÁ, A., *Psychologické otázky delikvence*. 1. vyd., Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6. s. 36.

²⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd., Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-226-2. s. 33.

pubertálním období jsou tyto problémy navíc silně ovlivněny fyzickým a psychickým zráním, což se projevuje citovou labilitou.²⁹

3.2 Věková kategorie od 15 do 18 let věku

Mladiství jsou jedinci nacházející se věkově v této kategorii procházející rozhodujícím obdobím života, kdy se začleňují do společnosti. Formuje se jejich osobnost. Na toto má vedle rodiny a školy také stále větší vliv okolí tvořené vrstevníky a masmédií. Vliv rodiny a školy se naopak začíná zmenšovat.

Z kriminologického hlediska mají velký význam na formování specifické vlivy jako nedostatek životních zkušeností, neumění správně zhodnotit životní situace, falešné kamarádství, sklon k napodobování, tendence dokazovat svoji odvahu. Mladiství neradi dělají kompromisy, mají sklon k negativizmu a kritice. Projevuje se u nich radikalismus a nemají jasnou představu o svém místě ve společnosti. Značný kriminogenní vliv má nevhodné využívání volného času. Dalšími negativními jevy, které se projevují, je nezáměr okolí a nízká úroveň výchovy. Delikventi mají silný egoistický pohled na svět. Jejich trestná činnost je impulzivní, mnohdy společensky velmi nebezpečná a bývá začátkem dalšího kriminálního vývoje. Naštěstí sklony k páčání trestné činnosti u nich zpravidla ještě nejsou hluboce zakořeněny. Existuje proto naděje, že lze takové osoby relativně snáze pozitivně ovlivnit a napravit zaměřenou a odborně prováděnou výchovnou činností.

3.3 Věková kategorie 18 až 24 let věku

Tato věková kategorie se označuje jako mladí dospělí. Podle zákona sem spadají osoby, které jsou blízké věku mladistvých. Tito jedinci postupně vyžívají a získávají zkušenosti. Mění se jejich názory a postoje k okolnímu světu. Osobnost se stabilizuje, začíná se orientovat v důležitých hodnotách a uplatňuje se snaha po seberealizaci. Podstatná je vzrůstající nezávislost na dospělých.

²⁹ ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. 1. vyd., Policejní Akademie PČR, Praha 2001. ISBN 80-7251-070-3.

4 Historický vývoj hranice trestní odpovědnosti na území ČR

V minulosti se VHTO několikrát měnila. Vliv na ní mělo uvážení panovníka, společenské a politické změny. Během sledovaného období se na území ČR jedenáctkrát změnilo státní zřízení. Důležitým mezníkem bylo zvýšení počtu let povinné školní docházky, kterému se přizpůsobila hranice trestní odpovědnosti v roce 1950. Od tohoto roku platí věková hranice 15 let

4.1 Od počátku 19. století do vzniku ČSR

Ve feudální době se v českých zemích VHTO přímo nestanovovala zákonem, protože neexistoval žádný právní systém tak, jak jej chápeme v dnešní době. Zásadní reformu justice učinil až panovník Josef II., když vydal v roce 1787 Zákoník o zločinech a trestech za ně. Bere v úvahu přitěžující i polehčující okolnosti, mezi něž patří i věk. Zároveň se zabývá i možnou nápravou pachatele. Na tuto normu navazuje Zákon o zločinech a těžkých přestupcích policejních vydaný v roce 1803, který ve své základní podobě platil až do roku 1949. Tento zákon poprvé rozlišuje věk zločince. V části pojednávající o tělesných trestech zmírňuje trest pro muže na 25 ran holí, pro ženy a nedospělé do 18 let na 25 ran metlou. Podstatnou změnou zákona z roku 1803 byla novela trestního zákona ze dne 27. 5. 1852, patent číslo 117, který poprvé uvádí VHTO a kterou stanovuje na 14 let. U zločinů (trestných činů) se mezi polehčující okolnosti započítával věk do 20 let. Tato novela sice nebyla revoluční, ale obsahovala právo hmotné, rušila některé feudální přežitky a hlavně rozlišovala mezi zločiny, přestupky a přečiny.

Trestní zákoník z roku 1852 již rozlišuje jednotlivé delikty jako zločiny, přečiny a přestupky a podle toho diferencuje jejich postih. V zákoníku se uvádí, že za spáchání trestného činu nenesou odpovědnost nedospělí do 14 let věku a osoby duševně nemocné.³⁰

4.2 Od vzniku ČSR do roku 1950

ČSR po svém vzniku přebrala většinu zákonů po Rakousko-Uhersku. Mezi nimi i trestní zákon. V nově zřízeném státu bylo učiněno několik pokusů, starý „výpraskový“ zákon novelizovat. První návrh nového trestního zákona byl učiněn v roce 1921, další v roce 1924 a poslední byl vypracován v roce 1936. Žádný z těchto zákonů nesnížil ani nezvýšil VHTO. Ta zůstávala stále na 14 letech věku. Později do snah o modernizaci trestního práva zasáhla 2. světová válka a přerušila vývoj v této oblasti na 10 let.

³⁰ Dále nenesli odpovědnost nepříčetní, opilí a ti kdo jednali v nutné obraně, krajní nouzi a omylu.

V roce 1931 poslanecká sněmovna schválila vládní návrh zákona o trestním soudnictví nad mládeží. Zákon potvrzuje VHTO na 14 let věku. Nově zavádí pojem nedospělý, kterým označuje děti do věku 14 let. Rozhodnutí o jejich vině a trestu nechává na poručenském soudu, který rozhoduje na základě doporučení pedagogů a lékařů. Zajímavé je, že soud rozhoduje o vině, ale trest může „zůstaviti rodina nebo škola“.³¹ Zákon dále stanovuje podmínky trestání mladistvých, což jsou osoby mezi 14 až 18 rokem věku. Připouští se výjimka pro mladistvé, kteří pro značnou zaostalost nemohli rozpoznat bezprávnost svého jednání. Trestný čin mladistvých se nazývá provinění. Zákon také stanovuje hořejší a dolejší hranice sazby dočasných trestů na svobodě. Obecně jsou tresty kráceny na polovinu, přičemž hořejší hranice nesmí činit více než 5 let a dolejší ne více než jeden rok. Zajímavá je segregace mladistvého věku při závažných zločinech. Dopustil-li se mladistvý provinění, za které se běžně ukládal trest smrti nebo doživotní ztráta svobody, ukládal soud až 10 let vězení. V případě, že mladistvý dovršil 16 let, hrozil mu maximální trest 15 let vězení.

4.3 Od roku 1950 do roku 1989

V roce 1948 byl vydán zákon 88/1948, kterým se měnily dosud platné trestní normy. Poté se v průběhu dalších 10 let trestní zákon a trestní řád dvakrát měnil. Z pohledu VHTO za zmínku jistě stojí trestní zákon č. 86/1950, který věkovou hranici zvyšuje na 15 let. Důvodem bylo prodloužení povinné školní docházky ze 14 na 15 let věku.

Později byl přijat zákon č. 140/1961, který hranici zachoval po dobu dalších téměř padesáti let. Trestní sazby se tímto zákonem u mladistvých snižovaly na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesměla převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. Pouze v určitých případech stanovených zákonem mohl soud uložit mladistvému trest odnětí svobody v rozmezí od pěti do deseti let. Výkon trestu odnětí svobody byl upraven zvláštním zákonem O výkonu trestu odnětí svobody č. 59/1965 Sb. Trest mladistvých, kteří nepřekročili 18 let věku, se vždy vykonával odděleně od dospělých, a to v nápravně výchovných zařízeních pro mladistvé.

Počátkem 80. let se na západ od ČSR začala zvyšovat kriminalita. V některých zemích u majetkové trestné činnosti až čtyřnásobně.³² Tento trend se v naší zemi téměř neprojevoval. Svoji zásluhu na tom měla i železná opona. Koncem 80. let minulého století

³¹Lex DATA C. H. Beck [online]. Praha: 1931 [cit. 2010-03-17]. LexData předpis 48/1931 Sb. Dostupné z WWW:

<http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571d20046a0b2c12566af007f1a09/c12571d20046a0b2c12566d9007b17b6?OpenDocument>. § 1., odst. 2.

³²SKOBLOVÁ, J. *Historie trestního práva*. Trestní právo: Základní témata [online]. 23. 7. 2000, [cit. 2010-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://trestni.juristic.cz/30486/clanek/trest2>>.

vyvstávala otázka novelizace trestního zákona, ta však byla přerušena mnohými společenskými a politickými změnami po sametové revoluci.

4.4 Od roku 1989 do současnosti

Revoluční změny na sklonku roku 1989 měly za následek obtížnou orientaci lidí a především dětí a mládeže v oblasti morálky a občanských ctností a povinností. Socialistická společnost, která byla do té doby zvyklá na permanentní kontrolu ze strany politické moci a jí podléhajících represivních složek tajné a veřejné bezpečnosti, nebyla na tak náhlou dávku svobody ze dne na den připravena. Situaci nezlepšil ani tehdejší prezident Havel, který v první vlně popřevratové euforie vyhlásil rozsáhlou amnestii.³³ Prakticky ihned za tento krok sklidil kritiku. Výrazný nárůst trestných činů, který následoval po uvolnění atmosféry během pár měsíců, dohnal ve statistikách západní země. V této oblasti se naše země mohla konečně směle srovnávat s vyspělými zeměmi.

V 90. letech násilná kriminalita vzrostla dvojnásobně a majetková kriminalita sedminásobně. Zlomovým obdobím nárůstu kriminality byla léta 1990-1993. Za období od začátku 80. let se zvýšil počet stíhaných mladistvých třikrát a dětí tři a půl násobně. Od roku 1990 vzrostl počet mladistvých pachatelů ve věku od 15 do 18 let o 100 % a dětí ve věku do 15 let o 160 %. Od roku 1989 vzrostl počet pachatelů do 18 let o 121 %, což ukazuje na explozi kriminality mezi mládeží. Tato čísla se týkají pouze objasněných trestných činů.³⁴

Vzhledem k tomu, že nárůst kriminality byl podstatně strmější než v západoevropských zemích, naše společnost, policie, právní a soudní systém na tuto situaci nebyl připraven. K situaci přispěl i tehdejší proklamovaný liberalizmus. Řada lidí si demokracii vysvětlovala po svém a zapomínala na společenské normy a zákonné meze. Do popředí zájmu zákonodárců se dostalo spoustu jiných aktuálnějších zákonů reagujících na tehdejší dobu. Na trestní zákon a trestní řád se času nedostávalo.

S drobnými změnami trestní zákon přežil až do května 2007, kdy tehdejší ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil představil svůj vlastní návrh nového trestního zákona, který zvyšoval postihy za trestné činy a snižoval VHTO na 14 let.

V říjnu byly do návrhu dopracovány připomínky a návrhy odborné veřejnosti a věková hranice 14 let zde figurovala nadále. Vláda sice tuto normu schválila, posunutí věkové hranice však nepodpořila.

³³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. 2003. s. 95-96.

³⁴ SKOBLOVÁ, J., 2000. < <http://trestni.juristic.cz/30486/clanek/trest2>>.

V březnu 2008 prošla novela prvním čtením v dolní komoře Parlamentu ČR, ve druhém čtení však poslanec Radim Chytka navrhl pozměňovacím návrhem snížit VHTO na 14 let. Palčivým problémem však bylo snížení této hranice i u legálního sexuálního styku. Paradoxně tak celospolečenskou diskuzi vyvolává nikoliv snížení hranice odpovědnosti za trestné činy, ale snížení VHTO, od které se pohlavní styk již nepovažuje za protizákonný. K novele se začínají vyjadřovat i odborníci zejména z řad psychologů a sexuologů. Většina z nich považuje problém snížení hranice za špatný, protože tím vystavuje děti nebezpečí zneužívání. Polemika se vede i v možnosti oddělit tyto dvě hranice jako je tomu například v Německu, kde trestní odpovědnost je od 14 let věku, zatímco legální sex je od 16 let. Část odborné veřejnosti poukazuje na fakt, že mnoho trestných činů spáchaných v minulosti by díky této novele bylo beztrestných.³⁵ Řada právníků v čele s bývalým ministrem spravedlnosti Pavlem Němcem však vidí legislativní řešení jako nereálné.³⁶

Na přelomu let 2008 a 2009 byla novela trestního zákona postupně schválena oběma komorami, přičemž v Senátu musel tehdejší ministr Pospíšil slíbit,³⁷ že připraví úpravu této novely, která vrátí hranici pro legální sexuální styk zpět na 15 let. Koncem ledna 2009 novelu podepsal prezident, který měl k novele rovněž výhrady. Samotného ministra ovšem předběhly dvě poslankyně Parlamentu ČR,³⁸ které koncem února 2009 předložily vládě svoji vlastní novelu, která obě věkové hranice vrátila zpět na 15 let. Vláda iniciativní novelu nedoporučila, nicméně ústavně-právní výbor Poslanecké sněmovny novelu doporučil ke schválení, což se v červnu 2009 stalo skutkem. Novelu poslankyň podpořila i nová ministryně spravedlnosti Daniela Kovářová. Stejně tak se za novelu postavil již bývalý ministr Jiří Pospíšil. Novela byla v červenci 2009 schválena Senátem a v srpnu podepsána prezidentem. Od 1. 1. 2010 tak začal platit nový trestní zákoník, který sice zpřísňuje řadu trestů, ale VHTO nemění.

³⁵ Často se zmiňují kauzy např. katarského Prince Hámida bin Abdal Sáního, kdy většina jím zneužívaných dívek byla ve věku 14 let a samotné zprostředkovatelky také nebyly odsouzeny z důvodu nízkého věku.

³⁶ Pavel Němec doslova řekl: „Není možné od sebe tyto dvě věci oddělit.“

³⁷ Slib si vynutili senátoři za zvolení za středovou stranu. Pro novelu bylo 74 ze 76 přítomných senátorů. Proti byla jen senátorka Vlasta Bayerová. Samotný senátor (ministr) Jiří Pospíšil se zdržel hlasování.

³⁸ Zuzka Bebarová-Rujbrová a Kateřina Konečná.

5 Aktuální situace trestní odpovědnosti a výše trestů v ČR

Hranici trestní odpovědnosti stanovuje trestní zákoník č. 40/2009 Sb. pozměněný poslaneckou novelou. Tato novela se týká právě VHTO. Zvýšila původní hranici ze 14 let zpět na 15 let věku. Soud se snaží při ukládání opatření zohledňovat neukončený psychický vývoj dětí a mládeže, zmírňovat jejich dopady z šikmé plochy po které dosud kráčeli a zvyšovat efektivitu výchovy. V posledních letech se tento záměr daří naplňovat, což dokumentuje trend vývoje kriminality dětí a mládeže.

5.1 Stanovení trestní odpovědnosti

Trestní odpovědnosti mladistvý nenabývá dnem patnáctých narozenin, ale až dnem následujícím.³⁹ V části zákoníku, který pojednává o mladistvých, se doslova uvádí: „*Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona.*“⁴⁰ V další části trestní zákoník znovu odkazuje na zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

Je patrné, že autoři nového trestního zákoníku brali v úvahu existenci právní normy, která již problematiku juvenilní kriminality upravuje. Je to vcelku pochopitelné, protože hlavní autor trestního zákoníku Pavel Šámal, je zároveň spoluautorem zákona O soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže reflektuje skutečnost, že rozumová a mravní vyspělost je ve věku 15 let u jednotlivých mladistvých velmi rozdílná. Dá se tedy hovořit o relativní trestní odpovědnosti, protože absolutní trestní odpovědnost se definuje jako pevná dolní věková hranice bez ohledu na mravní a rozumovou vyspělost. Přímou v § 5 odst. 1 se uvádí, že: „*mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný*“. Z toho vyplývá, že trestně odpovědný je pouze ten mladistvý, který dosáhl určité intelektuální a mravní vyspělosti, díky které rozezná protispolečenské jednání a ovládne své chování.⁴¹ Vůči tomuto mladistvému lze použít podobných postupů a opatření uplatňovaných u dětí mladších 15 let. Zákon fakticky umožňuje mladistvého omladit. Pojem rozumové a mravní vyspělosti je

³⁹ Ten, kdo se narodil 1. 1. 2000 tak bude nést trestní odpovědnost za čin spáchaný 2. 1. 2015.

⁴⁰ § 109, Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ VEČERKA K., et al. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: KUFŘ, 2009. ISBN 978-80-7338-079-3. s. 10.

třeba vykládat ve vztahu k obvyklému vývoji mladistvých ve věku 15 až 18 let.⁴² Veškeré pochybnosti o rozumové a mravní vývojové úrovni konkrétního mladistvého musí posuzovat znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii. Podle zákona O soudnictví ve věcech mládeže se přibírají dva znalci.

5.2 Opatření ukládaná mladistvým

Posuzování trestných činů mladistvých a činů jinak trestných spáchaných dětmi, které ještě nedovršily 15 let věku, mají na starost soudy pro mládež. Nejde o zvláštní kategorii či soustavu soudů, ale o zvláštní specializaci v rámci stávající soustavy soudů. Příslušnost soudů pro mládež se určuje podle bydliště nezletilého. Samotné soudní řízení probíhá za podmínek stanovených občanským soudním řádem, pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak. Jednání těchto soudů je zásadně neveřejné, ale soud může tuto podmínku změnit. Důležitá je podmínka, která stanovuje, že participovat na řízení ve věcech mládeže smí pouze osoby, které mají zvláštní přípravu pro zacházení s mládeží.⁴³ Tuto podmínku musí splňovat soudci, státní zástupci, policisté a úředníci Probační a mediační služby. Zatímco dospělí pachatelé páchají trestné činy, mladiství se dopouští provinění.⁴⁴ Formální a materiální stránka společensky škodlivého činu se neliší.

5.3 Vybrané druhy opatření

Opatření pro děti a mladistvé se dají rozdělit na dvě skupiny. Ty mírnější jsou pro děti do 15 let. Na mladistvé, kteří tuto hranici dovrší se vztahují stejné tresty jako na dospělé s tím rozdílem, že ukládané tresty jsou v poloviční výši. Z širokého spektra opatření pro mladistvé jsou níže uvedena ta, která se s novelou změnila a zaslouží si pozornost.

5.3.1 Opatření pro osoby mladší 15 let

Osobě mladší 15 let věku, může soud pro mládež uložit tato opatření:

- a) dohled probačního úředníka,
- b) pobyt v terapeutickém, psychologickém nebo jiném vhodném výchovném programu ve středisku výchovné péče o mládež,
- c) ochrannou výchovu.⁴⁵

⁴² ŠÁMAL, P., et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 44.

⁴³ §3 odst. 8) zákona č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ §6 odst. 1) zákona č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ § 93 odst. 1) zákona č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

Ochranná výchova se ukládá dítěti, které spáchá čin, za nějž trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu. Ochranná výchova se ukládá dítěti, které v době spáchání činu dovršilo 12 rok svého věku a je mladší než 15 let.⁴⁶ Může být uložena též dítěti mladšímu 15 let, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.

Při ukládání opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže ukládá povinnost zohledňovat věk, rozumovou a mravní vyspělost, zdravotní, rodinné a sociální poměry dítěte. Až na druhém místě se bere v úvahu společenská nebezpečnost. Nejdůležitější věcí je volba přiměřeného opatření ke spáchanému provinění. Opatření by mělo sloužit jako nástroj, který dokáže dítě napravit v oblasti, ve které selhalo. K tomu by měly sloužit výchovné nástroje používané rodiči, učiteli reprezentujícími výchovně-vzdělávací instituci a osobami, které určí soud. Uvedené pořadí je utvořené záměrně na základě důležitosti především z pedagogicko-psychologického hlediska. Mezi těmito osobami a institucemi by měl fungovat dokonalý soulad a bezvadná synergie.

5.3.2 Vybraná opatření pro osoby starší 15 let věku

Zákon O soudnictví ve věcech mládeže nehovoří na rozdíl od dospělých o trestech, ale o trestních opatřeních. Těmi co si zaslouží pozornost jsou:

- a) Obecně prospěšné práce, kdy maximem je polovina horní hranice určená trestním zákoníkem. Aktuálně je pro mladistvé hranice 150 hodin.
- b) Peněžité opatření ve výši 1,000 až 500,000 Kč.
- c) Odnětí svobody nepodmíněně. Sazby stanovené trestním zákoníkem se u mladistvých snižují na polovinu. Dolní hranice odnětí svobody pro mladistvé je jeden rok, horní pět let. V případě spáchání provinění, za které by trestní zákoník uložil výjimečný trest, lze mladistvému uložit pět až 10 let odnětí svobody.

Všechny tresty reflektují skutečnost, že jsou ukládány mladistvým. Tak například u trestu obecně prospěšných prací je podmínka, že práce nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost a mravní vývoj mládeže. U peněžitého opatření se přihlíží k tomu, je-li mladistvý výdělečně činný a k jeho majetkovým poměrům. Výkon trestu odnětí svobody probíhá odděleně od dospělých. S řízením ve věcech mladistvých souvisí i trvání vazby. Pobyť mladistvého ve vazbě nesmí překročit dva měsíce. Jde-li o zvlášť závažné provinění, nesmí trvat déle než šest měsíců.

⁴⁶ § 93 odst. 2) zákona č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

5.4 Aktuální stav kriminality mládeže v České republice

V prvním roce účinnosti zákona O soudnictví ve věcech mládeže, v roce 2004, došlo k výraznému poklesu ve všech ukazatelích kriminality mládeže. Tento vývoj pokračuje i nadále. V roce 2008 mírně vzrostl počet pachatelů z řad dětí. Naopak klesl počet mladistvých pachatelů.⁴⁷

Provinění mládeže se v posledních letech posunuje k závažnějším formám spáchaných činů. Tyto se vyznačují ničením věcí a brutalitou. Alarmující je vzestup zjištěných dětských loupeží. Mladiství se dále dopouštějí majetkových provinění, zejména krádeží. Velká část z nich se řadí do kategorie přestupků. Značný podíl mají provinění páchaná mladistvými umístěnými v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.⁴⁸

Vývojový trend postupného snižování kriminality dětí a mladistvých se dá vyložit také tím, že ČR má z demografického hlediska stárnoucí populaci. V roce 2003 se věkově k hranici trestní odpovědnosti začínají přibližovat jedinci narození začátkem 90. let minulého století. V této době klesala v České republice porodnost.

Z aktuálních informací, které lze zachytit v médiích, je patrné, že dětská kriminalita do jisté míry kopíruje všeobecný trend kriminality dospělých. Zejména u rostoucích čísel loupežného přepadení. Pachatelé rozšiřují svoje portfolio přepadených míst. K dříve přepadávaným čerpacím stanicím a hernám se dnes přidávají prodejny potravin, drogerie i obyčejné trafiky s denním tiskem. Na základě výpovědí příslušníků Policie ČR a novinářů z regionálního deníku, lze nabýt dojmu, že informování o každodenních kriminálních skutcích je spíše kontraproduktivní a místo aby zvyšovalo ostražitost občanů, patrně dodává odvalu dalším potencionálním delikventům vykonat obdobný čin.

Kriminalita u jednotlivých trestných činů klesá. Naopak počet loupeží a krádeží věcí z automobilů začíná vzrůstat. Tato skutečnost se u loupeží dá vysvětlit tím, že každý případ je řádně oznámen policii, která se zabývá jeho vyšetřováním. Pachatel loupeže většinou nekončí jedním spáchaným skutkem, ale dopouští se sérií loupeží.

U majetkové kriminality, kde se počet zaznamenaných případů snižuje, můžeme tento trend vysvětlovat zvýšením hranice způsobené škody⁴⁹ a ne zcela častým oznamováním případů policii. V následujících tabulkách a grafech je znázorněn vývoj těchto vybraných evidovaných provinění spáchaných dětmi a mladistvými.

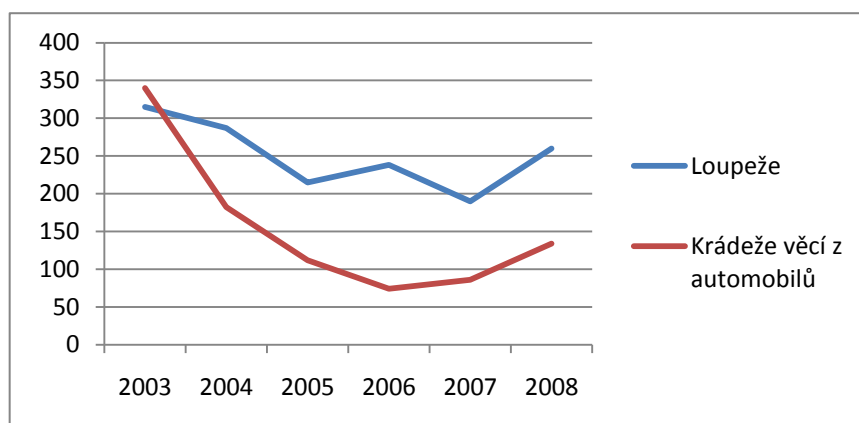
⁴⁷ MINISTERSTVO VNITRA. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2008*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2009. s. [cit. 2010-03-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/zprava2008-pdf.aspx>>. s. 14.

⁴⁸ MINISTERSTVO VNITRA. 2009. s. 14.

⁴⁹ Od 1. 1. 2002 platí výše 5,000 Kč u škody nikoliv nepatrné. Před tímto datem platila výše 2,000 Kč.

Tabulka a graf č. 1. Vývoj počtu evidovaných provinění spáchaných dětmi mladšími 15 let u vybraných trestných činů

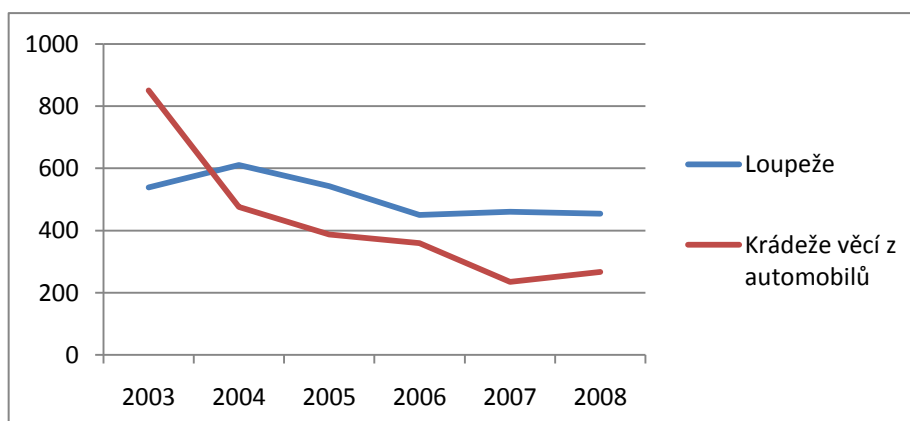
Druh kriminality v letech	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Loupeže	315	287	215	238	190	260
Krádeže věcí z automobilů	340	182	112	74	86	134
Celková kriminalita dětí	4692	3319	3086	3090	2710	2783

MINISTERSTVO VNITRA. 2009. s. 89.

Tabulka a graf č. 2. Vývoj počtu evidovaných provinění spáchaných mladistvými u vybraných trestných činů

Druh kriminality v letech	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Loupeže	538	611	543	450	460	454
Krádeže věcí z automobilů	850	476	387	359	235	267
Celková kriminalita mladistvých	9779	7886	7614	7605	8079	7728

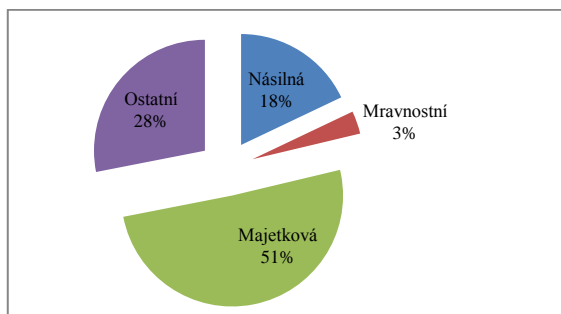

MINISTERSTVO VNITRA. 2009. s. 90.

5.5 Struktura kriminality páchané dětmi a mladistvými na území ČR

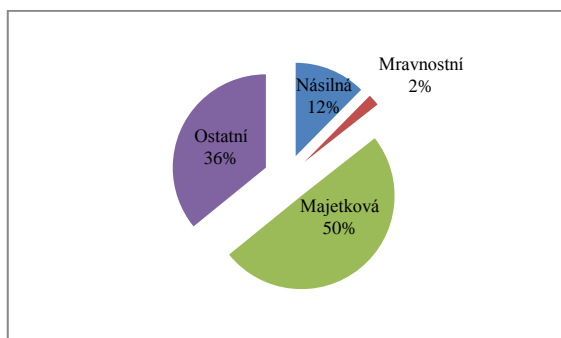
Kriminalita spáchaná dětmi a mladistvými je většinou záležitostí majetkové kriminality. V celkové struktuře činí kolem 50 % z celkové kriminality. Ministerstvo vnitra pro účely zpracování dat používá jen vlastní klasifikaci. Ta má podobu číselníků obsahující kódování jednotlivých trestných činů, případně jejich kombinací. Řazení jednotlivých druhů trestných činů se postupem let značně odchylovala od takto označených druhů v trestním zákoně.⁵⁰ To má za následek značné znehodnocení vývoje kriminality v podobě jdoucích let. Je velmi těžké srovnávat výsledky policejní statistiky z 90. let a z přelomu století s výsledky současnými. Některé trestné činy se dají kvalifikovat jako majetková a zároveň i jiná kriminalita. Například trestného činu poškození cizí věci⁵¹ se dopustí pachatel tím, že pomaluje či postříká barvou, či jinou látkou, cizí věc. Tento skutek se do policejní statistiky může promítnout i v případě, že pachatel na cizí věc namaluje hákový kříž. V takovém případě bude čin navíc kvalifikován jako podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka.⁵²

Graf č. 3. Struktura kriminality spáchaná dětmi mladšími 15 let v ČR za rok 2008

MINISTERSTVO VNITRA. 2009. s. 89.

Graf č. 4. Struktura kriminality spáchaná mladistvými v ČR za rok 2008

MINISTERSTVO VNITRA. 2009. s. 90.

⁵⁰ MAREŠOVÁ, A., et al. *Kriminalita v roce 2007*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2009. ISBN 978-80-7338-083-0. s. 10, 11.

⁵¹ podle § 228 odst. 2) Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁵² podle § 403 odst. 2) Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

6 Hranice trestní odpovědnosti v zahraničí

Přístup k juvenilní kriminalitě se liší stát od státu, kontinent od kontinentu. V debatách o hranici trestné odpovědnosti ČR se často zmiňovaly příklady z vybraných zemí světa. Většina těchto informací se týkala pouze věku a ostatní okolnosti byly často opomíjeny. V této kapitole se budeme věnovat nejen VHTO, ale i ostatním souvisejícím okolnostem.

6.1 Hranice trestní odpovědnosti ve vybraných státech Evropy

Přístup jednotlivých zemí v evropském prostoru je poměrně vyrovnaný. Až na pár výjimek zde není vyloženě země, která by oproti ostatním výrazně vybočovala jak směrem nahoru nad 15 let věku, tak výrazně pod 15 let. I země, u kterých se jeví hranice velmi nízká mají systém nastavený tak, aby nešlo do vězení psychicky nevypělé dítě, které následky svého jednání nedokázalo domyslet do důsledku. Následující vybrané země Evropy jsou rozděleny podle nastavení VHTO.

6.1.1 Trestní odpovědnost do 12 let věku

Nejnižší VHTO osm let věku má Skotsko. V minulosti mělo Skotsko dokonce hranici nastavenou na sedm let věku. Přes tuto hranici se ve Skotsku bere věk 12 let jako období, kdy je dítě dostatečně zralé nést za své chování odpovědnost. Ve Skotsku již delší dobu běží debata o zvýšení hranice na 12 let. Zastáncem zvýšení VHTO je ministr spravedlnosti Kenny MacAskill, který tvrdí: „...není žádný důvod, aby Skotsko mělo i nadále nejnižší věkovou hranici trestní odpovědnosti v Evropě. Z nejdůležitějších materiálů vyplývá, že trestní stíhání v raném věku zvyšuje pravděpodobnost recidivy – tato změna posílí prevenci kriminality.“⁵³ Skotsko cítí potřebu změnit celý systém soudnictví ve věcech mládeže. Nutí je k tomu obavy z Evropského soudu pro lidská práva, který by mohl skotský právní systém označit za barbarský. Proti zvyšování VHTO jsou především policisté, kteří by nejraději ponechali hranici na osm letech.⁵⁴ Proti zvyšování VHTO se také postavila organizace Matky proti vraždám,⁵⁵ která požaduje tvrdé trestání násilí.

Irsko je zvláštní tím, že trestní odpovědnost nemá pevně stanovenou. Má klouzavou VHTO. V minulosti mělo VHTO stanovenou na sedm let věku. V říjnu roku 2006 vstoupil v platnost zákon,⁵⁶ zvyšující hranici trestní odpovědnosti ze sedm na 12 let věku. Existuje však výjimka pro děti, které spáchají vraždu, zabití, znásilnění nebo zvláště nebezpečný

⁵³ PETERKIN, T., Scotland on Sunday, *Age of criminal responsibility will rise to 12*. 01 March 2009.

⁵⁴ BBC News: *Children under 12 'cannot be criminals'*. 4.1. 2009.

⁵⁵ Mothers Against Murder And Aggression.

⁵⁶ Criminal justice act 2006 number 26 of 2006, trestní zákon č. 26/2006.

sexuální útok. Jedním z prvků soustavy soudů jsou soudy pro mladistvé, které slouží k trestání osob mladších 16 let. Soud prověřuje i odpovědnost rodičů za chování dítěte.

V Anglii a Walesu je VHTO od 14 let. Před tímto věkem existuje institut vyvratitelné domněnky beztrestnosti doli incapax. Vyvratitelná domněnka znamená, že ve zvlášť závažných případech může být dítě, které nedosáhlo 14 let věku, souzeno a odsouzeno. Do 7 let je dítě zcela beztrestné. Součástí soudního systému jsou soudy pro mladistvé, které rozhodují ve věcech mládeže. Mimo soudy jsou na úrovních místní samosprávy zřízeny tzv. Týmy pro kriminalitu mládeže,⁵⁷ které mají ve svém složení probačního úředníka, sociálního pracovníka, policistu, zdravotníka a pedagoga. Jejich hlavní náplní je angažovat se v pomoci mladým delikventům. Na rozdíl od českého zákona se britský zákon⁵⁸ zabývá i odškodněním oběti a náhradou škody.

V Turecku, které leží z 97 % na území Asie vyznává 98 % obyvatel islám. Nejde sice o teokracii, jak je u těchto zemí časté, nicméně řada zákonů evropského typu dosud nebyla přijata, a proto i vážnou přístupové rozhovory Turecka s EU. VHTO je tady stanovena na 11 let věku,⁵⁹ ale faktická odpovědnost je stanovena na 15 let věku. Od roku 2005 nebylo v Turecku odsouzeno žádné dítě mladší 15 let, které by muselo čelit trestu odnětí svobody. Turecko nemá mírnější tresty pro mladistvé. 15 let starý pachatel tedy může dostat stejný trest jako pachatel starší 18 let.

6.1.2 Trestní odpovědnost od 12 a 13 let věku

Nizozemí má VHTO stanovenou na 12 let. Zvláštností Nizozemí je zjednodušený proces ukládání trestů u méně závažných činů, např. drobné krádeže, vandalizmus, založení požáru. Tyto trestné činy mohou uzavřít přímo úředníci kriminální služby. Případ tak neputuje k soudu. Nesporná výhoda tohoto systému je v absenci soudních průtahů, kdy trest následuje v minimálním možném časovém odstupě od spáchání. To s sebou nese nesporný psychologický efekt.

V Polsku je VHTO 13 let,⁶⁰ přesto jsou specializované soudy kompetentní ve věcech mládeže a mohou rozhodovat o ochranných opatřeních a výchově dětí i s věkem pod 13 let.

Francie má trestní i soudní systém nastavený podobně jako Polsko, existují zde ale úvahy o snížení hranice na 12 let věku. Pro pachatele ve věku 13 až 18 let zákon

⁵⁷ Youth offending teams (YOT).

⁵⁸ UNITED KINGDOM. *Crime and Disorder Act 1998*. Chapter 37. Dostupný také z WWW: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1998/ukpga_19980037_en_1>.

⁵⁹ Také v Turecku existuje institut vyvratitelné domněnky beztrestnosti doli incapax.

⁶⁰ Polsko a Francie mají podobně propracovaný systém nápravy.

doporučuje použití čistě výchovných opatření. Soudy pro mladistvé mohou použít tvrdší tresty, pokud to považují za vhodné a vezmou v úvahu osobnost mladistvého pachatele. Tvrdší tresty jsou použity přibližně ve 35 % případů souzených soudy pro mladistvé.⁶¹ Mladí Francouzi do 18 let věku dostávají maximálně polovinu trestu stanoveného zákonem.⁶²

6.1.3 Trestní odpovědnost od 14 a 15 let věku

Slovensko má VHTO stanovenou na 14 let věku od roku 2006. Trestní sazby odnětí svobody jsou pro mladistvé stanovené v poloviční výši. Výjimku tvoří maximální trest pro mladistvé pachatele, který činí 15 let odnětí svobody.⁶³ Zarážející je maximální výše peněžního trestu pro mladistvé, která činí 16,597 eur.⁶⁴ Výše škody, od které se na Slovensku čin kvalifikuje jako trestný, je částka převyšující 266 eur.⁶⁵

S problémem snížení věkové hranice povoleného prvního sexuálního styku se Slovensko vyrovnalo velmi elegantně. Užilo pouze jediný kratičký odstavec obsahující dvě věty. Slovensko tak má hranici trestní odpovědnosti 14 let, ale pro sex 15 let.

Německo má VHTO stanovenou na 14 let. VHTO je v Německu velmi oblíbené téma politiků z řad křesťanských konzervativců,⁶⁶ zejména v období voleb. Jejich častým argumentem je, že Německo už v minulosti mělo nastavenou hranici na 12 let věku. Po 2. světové válce ji však posunulo na současnou úroveň.

Německý soudní systém pro mladistvé je založen na principu ultima ratio.⁶⁷ Je snaha sankcionovat mladistvé vzdělávacími a disciplinárními opatřeními. Policie v Německu nemá takové možnosti jako je běžné v zemích EU a nemůže na základě svého rozhodnutí případ odložit. Tuto pravomoc má pouze státní zástupce a soudce pro mladistvé.⁶⁸

V Německu je zřízen zvláštní institut mediace mezi obětí a pachatelem Täter – Opfer – Ausgleich, zkráceně TOA. Jde o opatření, které usiluje o usmíření poškozeného a pachatele, který tak získává šanci odčinit svůj prohřešek. Hranice legální sexuální aktivity je stanovena na 14 let věku, ale pokud je jeden z partnerů starší 21 let,

⁶¹ MC KEY, J., *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe, Francie*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2003, ISBN 80-7338-012-9. s. 15.

⁶² Stejně tak mohou dostat maximálně polovinu peněžního trestu, což činí nejvýše 7600 eur.

⁶³ Zatímco pro dospělé pachatele je stanovena na 25 let až doživotí.

⁶⁴ V zákoně byla dříve uvedena částka 500,000 Ks.

⁶⁵ Což je přibližně 7,000 Kč. V České republice je tato částka nad 5,000 Kč.

⁶⁶ CDU/CSU

⁶⁷ Poslední řešení.

⁶⁸ Tato skutečnost reflektuje špatné zkušenosti Německa z období 2. světové války.

pak se tato hranice zvyšuje na 16 let. Žalobu na potenciálního pachatele podávají rodiče dítěte.

Španělsko má hranici odpovědnosti stanovenou na 14 let věku. Přístup ke kriminalitě mladistvých upravuje ústavní zákon 5/2000.⁶⁹ Ten rozděluje děti na dvě skupiny podle věku: na 14 až 16 let věku a 17 až 18 let věku. Skupiny jsou určeny na základě odlišné mentální vyspělosti. Dále zákon upozorňuje na skupinu mladistvých ve věku 18 až 21 let, u kterých se věk může vzít jako polehčující okolnost.

VHTO 14 let má také Rakousko, Itálie, Maďarsko, Slovinsko, Bulharsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko a Rumunsko.

VHTO 15 let má mimo ČR ještě Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko. Ve Finsku se děti rozdělují do tří věkových skupin: do 15 let, 15 až 17 a 18 až 20 let. Do 15 let jsou děti beztrestné a soud může projednávat pouze přestupkové delikty, od 18 do 20 let se bere věk jako polehčující okolnost. Ve Finsku existují speciální policejní týmy pro děti a mladistvé. Maximální trest pro mladistvé je ve Finsku 12 let odnětí svobody.

Norsko, které má VHTO 15 let, má zřízen institut dětského ombudsmana. Tato instituce má velký vliv při soudních jednáních s mladistvými. O jejich deliktech tak rozhodují standardní soudy. Jediná odlišnost je v navýšení počtu odborných soudců oproti běžným řízením.⁷⁰

Švédsko má velmi dopodrobna propracovaný systém sankcionování mladistvých. Pachatel ve věku 15 let stráví ve vězení jen pětinu z běžné doby, ve věku 16 let stráví ve vězení jen čtvrtinu, ve věku 17 let stráví ve vězení jen třetinu, ve věku 18 let stráví ve vězení jen polovinu, ve věku 19 let stráví ve vězení jen dvě třetiny, ve věku 20 let stráví ve vězení jen tři čtvrtiny z běžné doby trestu.

6.1.4 Trestní odpovědnost od 16 let a více

Portugalsko má ve svém právním systému zakotvený věk trestní odpovědnosti 16 let věku. Přesto lidé od tohoto věku až do 21 let jsou definováni jako mladiství a soudci k tomuto věku při trestním řízení přihlíží. V roce 2006 se v Portugalsku uskutečnila debata o snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let věku. Iniciovala ji Křesťanská demokratická strana a argumentovala nápadem dětské kriminality v roce 2005. Ostře proti se postavila politička Maria Rosario Carneiro z levicové Socialistické strany. Nabízí se tak paralela s vývojem v České republice.

⁶⁹ SPAIN. *Reguladora de la responsabilidad penal de los menores*. Ley orgánica 5/2000., s. 42. Dostupný také z WWW: <<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/0944.pdf>>.

⁷⁰ *Barneombudet* [online]. 2010 [cit. 2010-03-03]. Barneombudet. Dostupné z WWW: <http://www.barneombudet.no/english/about_the_/>.

Nejvyšší VHTO 18 let má Belgie a Lucembursko. Belgie má zřízené speciální soudy pro děti a mládež. Při menších prohřešcích ukládá soud varování, při závažnějších proviněních soud nařídí umístění do otevřeného nápravného zařízení v místě trvalého bydliště. Při velmi závažném trestném činu soud nařizuje umístění do uzavřeného nápravného zařízení s dohledem. Jednou z věcí, která nepochybně ovlivňuje kriminalitu, je délka povinné školní docházky. V Belgii děti musí povinně navštěvovat školu až do 18 let věku. Další zajímavostí je, že Belgie zakazuje konzumaci alkoholu do 18 let věku, ale povoluje pít piva a vína od 16 let věku.

Lucembursko má oficiálně hranici trestní odpovědnosti 18 let věku, ale v podstatě od 16 let je možno mladistvému nařídít ochranou léčbu, terapii a převýchovu. Navíc může soudce v některých případech rozhodnout o samovazbě, která dosahuje až 10 po sobě jdoucích kalendářních dnů.

6.2 Hranice trestní odpovědnosti ve vybraných státech světa

Hranice trestní odpovědnosti mimo území Evropy má větší šíři rozdílů než starý kontinent. Mnohdy je různý i přístup k juvenilní kriminalitě. Je to způsobeno především odlišným historickým, kulturním a politickým vývojem. Na rozdíl od Evropy je v řadě zemí⁷¹ rozhodující náboženství. U některých zemí se VHTO nedá zcela přesně určit, proto jsou uvedeny zvlášť v závěru podkapitoly.

6.2.1 Trestní odpovědnost od 12 let věku

Izrael má VHTO nastavenou na 12 let věku. Systém trestního řízení Izraele je velmi ovlivněn britským systémem, protože Izrael byl pod britskou nucenou správou.⁷² Od té doby se sice již zákon změnil, nicméně hlavní myšlenka maximálně individuálního přístupu ke kriminalitě mládeže zůstává. Do procesu nápravy je zapojeno velké množství institucí.⁷³ Zajímavostí je, že systém prevence mládeže pracuje a podporuje jedince do 22 let věku.

Kanada má VHTO 12 let. Mladí Kanadčané ve věku 12 až 17 let mohou být vyšetřováni, stíháni a obviněni z trestných činů stejným způsobem jako dospělí. Avšak soudní řízení má jinou formu a je upraveno zákonem o trestním soudnictví nad mládeží.⁷⁴ Mladiství mohou být odsouzeni k trestu odnětí svobody od 14 let věku. Přímou v zákoně je zdůrazňováno, že mladiství musí být vždy hnáni k odpovědnosti za své zločiny, neboť je

⁷¹ Především v Asii a Africe.

⁷² Mandát Velké Británie byl od roku 1923 do 1948.

⁷³ Např. probační úředníci označovaní jako dětská vyšetřovatelé, soudy pro mládež, služba pro ženy a dívky.

⁷⁴ Youth Criminal Justice Act.

velká pravděpodobnost jejich nápravy a rehabilitace. Soudní výbor pro mládež,⁷⁵ který zprostředkovává jednání mezi obětí a pachatelem, je tvořen dobrovolníky, kteří nejsou nikterak honorováni.

6.2.2 Trestní odpovědnost od 14 let věku

Japonsko je vnímáno v celosvětovém měřítku jako země s nejnižší kriminalitou. Proto jakýkoliv násilný trestný čin plní stránky novin. Například v Japonsku se v roce 2001 snížila VHTO z 16 na 14 let po brutální vraždě, která zvedla vlnu celospolečenské nevole. Japonsko je také známo svými mírnými tresty. Přestože zde existuje trest smrti, většina trestných činů nepřesáhne 10 let odnětí svobody. I doživotně odsouzení jsou většinou propuštěni po 15 letech vězení. Odlišný od systému ČR je samotný systém soudnictví. Soudnictvím ve věcích mládeže se zabývají rodinné soudy.

Čína má VHTO stanovenou na 14 let věku. Má dokonce zřízenou oddělenou justici pro mládež. Soudce však může rozhodnout o uvěznění mladistvého až na doživotí.

Australské společenství⁷⁶ má několik stupňů odpovědnosti. Do 10 let věku jsou děti beztrestné. Od tohoto věku existuje doli incapax.⁷⁷ Všeobecný názor je, že dítě mladší 14 let nemůže být dostatečně vyspělé a za svoje jednání odpovědné, což však může být u soudu zpochybněno. Hranice pro dovolený sexuální styk je v Austrálii 16 let,⁷⁸ pouze v Jižní Austrálii je hranice 17 let. Jedním z nejvýznamnějších faktorů, který ovlivňuje juvenilní kriminalitu v Austrálii, jsou drogy. Podle výzkumu,⁷⁹ jehož se účastnili zadržení, má 97 % mladistvých zkušenosti s alkoholem, 94 % s cannabis a 50 % mladistvých s amfetaminem. Výzkum si také všimá, že průměrný věk ukončení školní docházky je v Austrálii 14 let. Po jejím ukončení následuje prudký vzestup kriminální činnosti.

6.2.3 Trestní odpovědnost v Brazílii, USA a Iránu

Tento úsek pojednává o zemích u kterých se hranice trestní odpovědnosti nedá zcela přesně určit. Z tohoto důvodu není dodrženo věkové členění jako je tomu v podkapitole 6.2. Brazílie, USA i Irán mají VHTO buď ji velmi flexibilní, nebo rozhodují o trestnosti na základě takových kritérií, že nelze striktně říci, že mají pevnou hranici. Většina států USA VHTO dokonce stanovenou nemá.

⁷⁵ Youth Justice Committee.

⁷⁶ Oficiální název země je Commonwealth of Australia. Skládá se z několika částí, které mají odlišné zákony.

⁷⁷ Vyvrátitelná domněnka, historická doktrína Velké Británie.

⁷⁸ Mimo to je v Queenslandu anální styk povolený až od plnoletosti, tj. 18 let věku. Nezáleží na pohlaví.

⁷⁹ HEALEY, J., *Juvenile Crime, Thirroul*, N.S.W.: Spinney Press, 2008. ISBN 9781920801830.

Brazílie má hranici trestní odpovědnosti stanovenou na 18 let věku. Přímo v článku 228 brazilské ústavy se píše, že osoba mladší 18 let nemůže být trestně odpovědná. Brazílie má zřízený speciální soud pro děti a mladistvé, ve kterém zasedají odborně vyškolení soudci a odborně vyškolená porota. Soudní přelíčení je veřejné. V případě násilného trestného činu je možné nařídit mladistvému od 12 let věku léčení a izolaci od společnosti. Brazilská vláda se v minulosti několikrát neúspěšně pokusila VHTO snížit. Reagovala tak na kritiky, které argumentují například tím, že volební právo je od 16 let věku, a proto by měla být trestní odpovědnost také od 16 let.

Spojené státy americké (USA) nestanovují striktně VHTO, ale stanovují věk trestní neodpovědnosti. Celkem 14 států má stanovenou VHTO pod kterou nesmí být dítě trestané za svoje počínání. Zbývajících 36 států tuto hranici nemá. Další komplikaci představuje dělení zákonů na ty, které platí na státní a federální úrovni. Skutečné hranice trestní odpovědnosti, kdy mohou být mladiství odsouzeni k trestu odnětí svobody, se pohybují od 16 do 18 let věku. Od tohoto věku je s mladistvými nakládáno jako s dospělými. Nemají žádná privilegia a zvýhodnění z důvodu věku. V říjnu 1977 USA podepsaly Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Pakt zakazuje popravu osob mladších 18 let, a to dokonce i ve válečném stavu. Do června 1992, kdy USA tento pakt ratifikovaly, bylo popraveno pět osob mladších 18 let věku. Dalších 70 bylo k trestu smrti odsouzeno. USA si při ratifikaci vymínily jednu výjimku. Tou je možnost ukládat trest smrti pro osoby mladší 18 let věku. V roce 1995 podala OSN⁸⁰ zprávu o tom, že USA by měly od paktu odstoupit, protože jejich podmínka je neslučitelná s hlavním smyslem této úmluvy. Nejdůležitějším argumentem bylo, že USA vykonaly od ratifikace šest poprav osob, kterým v době spáchání trestného činu nebylo 18 let.

Zvláštní přístup k VHTO mají muslimské země jako Irán, kde je rozlišováno pohlaví pachatele. Dívky jsou trestně odpovědné od 9 let věku, zatímco chlapci až od 15 let.⁸¹ I výše trestů je podle islámského práva šarí'a závislá na pohlaví. Zde platí obrácená úměra, protože muž má větší odpovědnost. V případech, kdy muži hrozí trest smrti, žena je odsouzena k mírnějšímu exemplárnímu trestu, který je většinou vykonáván veřejně. Velmi často rozhoduje i skutečnost, ze kterého kmene dítě pochází. Každý kmen k provinění mladistvého přistupuje jinak. Rozhodující je nejen základ práva vycházející z náboženského direktivu, ale přístup samotného kmene, do kterého provinilec patří.

⁸⁰ UN Human Rights Committee, the body of experts set up to monitor compliance with the ICCPR (Komise OSN pro lidská práva, orgán zaměřený na dodržování Mezinárodního paktu o občanských a politických právech).

⁸¹ UNICEF: *Special protections progress and disparity* [online]. 1997. New York: 1997 [cit. 2010-03-07]. Old enough to be a criminal? Dostupné z WWW: <<http://www.unicef.org/pon97/p56a.htm>>.

7 Orientační průzkum

Průzkum je pojat jako sonda do právního povědomí dětí a mladistvých v inkriminovaném věku, tj. věk 14 až 16 let.

Nebyl zaznamenán žádný zdroj, který by pojednával o výzkumu či průzkumu zkoumající názory přímo těch, kterých se to týká nejvíce - dětí a mladistvých. Může to připomínat ono nepopulární „o nás bez nás“. V tomto průzkumu se tedy zjišťují i názory dětí a mladistvých na tuto hranici.

7.1 Cíl průzkumu

Jako cíl průzkumu je stanoveno zjistit, do jaké míry jsou děti a mladiství informovaní o hranici trestní odpovědnosti.

7.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Za respondenty byly vybrány děti z Dětského diagnostického ústavu ze Svatého Kopečku (DDÚ). Možná tento vzorek není dostatečně reprezentující českou mládež, ale o to více je zajímavý. Je v něm totiž vysoké procentuální zastoupení dětí, které se zákony a zákonnými postupy již důvěrně seznámily například při jednání s policií, orgánem péče o dítě, soudem. Výsledky průzkumu tak alespoň mohou přinést zajímavé výsledky.

Klientelu DDÚ tvoří děti a mladiství, kteří byli materiálně nebo sociálně a psychicky zanedbáváni, zneužíváni a týráni. Často jsou poznamenáni chováním rodičů – rozvod, násilí, alkoholismus, delikventní jednání či pobyt ve vězení. Nachází se mezi nimi i problémoví uživatelé drog, což byl případ jednoho z dětí, které se účastnilo průzkumu. Větší části klientů je pobyt přikázán předběžným opatřením, ale vyskytují se i případy dobrovolného pobytu. Děti se v DDÚ učí formou malotřídky, výuka probíhá dle běžných rámcových vzdělávacích programů a požadavků základního vzdělání. Průzkumu se účastnily čtyři děvčata a pět chlapců ve věku od 14 do 16 let věku. Pro zachování anonymity dětí byla skutečná jména pozměněna.

7.3 Metoda sběru dat, zpracování dat a průběh průzkumu

Jako metoda zjišťování informací byla zvolena metoda rozhovoru. V prosinci 2009 byl sestaven seznam otázek, který měl původně formu dotazníku. Tento byl vyzkoušen začátkem ledna 2010 ve zkušebním provozu, kdy byl dotazník předložen 14 let staré dívce navštěvující běžnou základní školu. Na základě takto získaných dat se došlo k závěru, že k získání kvalitních informací z dotazníku odpovědi stačit nebudou. Otázky se v průběhu

přípravy na výzkum (leden 2010) šestkrát přeformulovaly, konkretizovaly a doplnily. Forma a obsah otázek byla konzultována s odborníky z řad pedagogů, psychologů, pracovníků DDÚ a policistů ČR. Jako zdroj inspirace posloužila odborná literatura a denní tisk.

Počet otázek byl záměrně koncipován tak, aby celkově nepřekročil 20 otázek. Velký vliv na to měla i volba metody sběru dat. Při vědomí toho, že rozhovor bude probíhat s každým dítětem individuálně, tak aby bylo vyloučeno jakékoliv ovlivnění z vnějšku, by vyšší počet otázek znamenal vyšší časovou náročnost. Hlavním důvodem však bylo, reflektovat skutečnost, že pro dotazované děti může být větší počet otázek náročný na udržení pozornosti. Panovaly obavy, že s rostoucím počtem otázek by se snižovala kvalita odpovědí. Termín provedení průzkumu byl pečlivě plánovaný. Byl ovlivněn mimo jiné počtem respondentů. Ten se v průběhu měsíce mění na základě přirozeného chodu ústavu. Nelze tak striktně naplánovat datum a počet respondentů, kteří se průzkumu zúčastní. Situace byla ovlivněna i zběhnutím tří dětí z ústavu. Útěky dětí z ústavu jsou poměrně časté. Samotný průzkum se konal na začátku měsíce února 2010, během pracovního týdne v odpoledních hodinách.

Každé dítě bylo na začátku seznámeno s osobou tazatele, bylo informováno o zaměření průzkumu, bylo mu sděleno, že se průzkumu účastní dobrovolně a pokud nebude chtít na některou otázku odpovědět nebude do odpovědi nuceno.

Okruh otázek byl sestaven tak, že prvních sedm otázek má odbourat počáteční nedůvěru dětí vůči tazateli a prolomit ledy. Patří mezi skupinu otázek, které jsou docela časté a obvyklé a již samotní učitelé a sociální pracovníci se dětí na ně ptají. Tato koncepce byla částečně inspirována metodou kriminalistického výslechu.

Otázka č. 8. vychází ze statistiky kriminality, kdy se uvádí, že kriminalita je větší spíše ve městech než na vesnici. Rozdíly mohou být i v různých městských částech. Někde se uvádí, že v zanedbané čtvrti města může být až 20krát větší kriminalita než ve dbalejších částech.⁸² Naproti tomu jiná teorie říká, že největší kriminalita je ve městech z důvodu větších příležitostí pro páčání trestné činnosti.⁸³ V tomto ohledu zaujímá pomyslné první místo hlavní město Praha, která má podíl 24,2 % na celorepublikové kriminalitě, což je více než dvakrát více než v Moravskoslezském kraji a téměř 10krát více než v kraji Vysočina.⁸⁴

Otázka č. 9. je zaměřena na zjištění sociální adaptability dítěte. Značný počet dětské kriminality je způsobován v dětských partách. Tento faktor je označován jako

⁸² JONES, H. *Zločin v měnící se společnosti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1967. ISBN 23-137-67. s. 22.

⁸³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 2003. s. 97.

⁸⁴ MINISTERSTVO VNITRA. 2009. s. 42.

socializovaná delikvence. Je pro ni příznačná vzájemná spolupráce jedince s ostatními členy skupiny (party) při provádění delikventních činů, přičemž delikventní komunita poskytuje svému členu status a potřebu uznání za jeho chování. Naproti tomu individualizovaný delikvent jedná na vlastní pěst, dopouští se protispolečenského jednání, přestupků a trestných činů vyloženě na podkladě svých vlastních pohnutek a soukromých důvodů. Existuje předpoklad, že sociální delikvent je zpravidla psychologicky normální osobou, zatímco individuální delikvent bývá psychicky narušen. Tyto předpoklady vycházejí z úvahy, že člen delikventní komunity bývá v souladu se vzorci chování platnými v dané konkrétní sociální skupině, jejíž je členem.⁸⁵

Otázka č. 10. se nepřímou vztahuje k hranici trestní odpovědnosti. Občanský průkaz (OP) je totiž vydáván po dovršení věku, který je zároveň věkem vztahujícím se k hranici trestní odpovědnosti. OP je povinen mít každý občan, který dosáhl věku 15 let.⁸⁶ Již neexistuje povinnost mít občanský průkaz u sebe. Existuje však povinnost prokázat svoji totožnost.

Otázka č. 11. se zabývá právním povědomím dítěte. Navazuje na předchozí otázku a je důležitou pro posloupnost dalších otázek.

Otázka č. 12. navazuje na předchozí otázky. Zabývá se nejtěžší formou opatření, kterou jsou sankcionováni mladiství – trestem odnětí svobody nepodmíněně.

Otázka č. 13. se zabývá brutální vraždou spáchanou dítětem. V lednu 2004 bylo mezi obcemi Hospozín a Kmetiněves nalezeno tělo mrtvé 13 let staré dívky. Dívka byla brutálně zavražděna a poté znásilněna. K činu se po devíti měsících přiznal na základě testů DNA teprve 13 let starý Robin, který byl jejím spolužákem. Vzhledem k věku byl umístěn do nápravného zařízení a 22. ledna 2010 byl propuštěn na svobodu. Protože se činu dopustil jako dítě, nemá ani záznam v rejstříku trestů. Občané Kmetiněvsi sepsali petici s názvem Kmetiněvská výzva, sbírají pod ní podpisy požadující změnu legislativy, zejména v případech vraždy. Jejich cílem bylo otevření celospolečenské diskuze, na jejímž konci by se měla upravit hranice trestní odpovědnosti. Jedním z požadavků bylo zapisování provinění dětí a mladistvých do rejstříku trestů.⁸⁷

Otázka č. 14. se dotazuje přímo VHTO. Zkoumá názory dětí na její výši. Cílem této otázky je také zjistit co si myslí o stávající VHTO.

Otázka č. 15. byla zvolena, protože jedním z argumentů lidí, kteří požadují snížení hranice trestní odpovědnosti je, že děti nemají respekt před zákonem a policií. Dalším

⁸⁵ KOUDELKOVÁ, A., 1995. s. 33.

⁸⁶ *Sagit* [online]. Ostrava: 2009 [cit. 2010-03-20]. *Sagit* předpis č. 328/1999 Sb. Dostupné z WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb99328&cd=76&typ=r>>. § 2 odst. 2.

⁸⁷ Více viz. příloha Kmetiněvská výzva.

z navazujících argumentů je, že respekt děti ztrácejí i vůči autoritám jako jsou učitelé. Soudce je do tohoto trojlístku zařazen z toho důvodu, že respektování jeho osoby a zvláštní přístup k němu je při soudních jednání vyžadován přímo zákonem.

Otázka č. 16. je předposlední otázka, která je koncipována jako doplňující. Vytváří prostor pro diskuzi a může průzkum v globálu obohatit o myšlenky, na které se v jeho průběhu nedostalo.

Závěrečná otázka č. 17. je zařazena pouze pro zajímavost. Není očekávána kladná odpověď, ale i v případě jejího výskytu je předem rozhodnuto nevytěžovat dítě dále a zjišťovat důvody vedoucí k neupřímnosti či nepravdivé odpovědi.

Otázka: Myslíš, že Dětský diagnostický ústav a vězení se od sebe nějak liší? byla vypuštěna, protože byla irelevantní. Možná by tato otázka přinesla zajímavé odpovědi, ale v případě kladných odpovědí by generovala množství dalších otázek. Podstatným faktorem, který ovlivnil vyřazení otázky, byla ta skutečnost, že většina dětí nemůže objektivně srovnat pobyt v DDÚ s pobytem ve vězení. Navíc by nebylo etické, položit tuto otázku na půdě DDÚ.

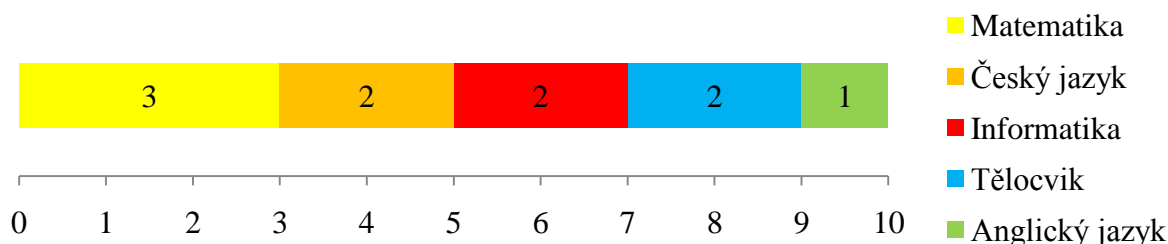
Zpracování dat proběhlo bezprostředně po ukončení výzkumu na základě získaných odpovědí. Jednotlivé odpovědi byly spočítány. Jejich poměr je pro lepší představu vyjádřen graficky. U otevřených otázek (např. otázka č. 16) bylo vyhodnoceno, zda-li respondent na otázku odpověděl či neodpověděl. Konkrétní obsah odpovědi je popsán v interpretační části pod grafem.

7.4 Analýza výsledků

Otázka č. 1. Jaký předmět máš ve škole nejraději?

U této otázky se nejčastěji objevovala odpověď matematika a to celkem třikrát. Shodně dvakrát se objevila odpověď, že nejoblíbenějším předmětem je tělocvik a dvakrát český jazyk a dvakrát informatika. Jedna odpověď zněla, že angličtina.

Graf č. 5. Oblíbený předmět

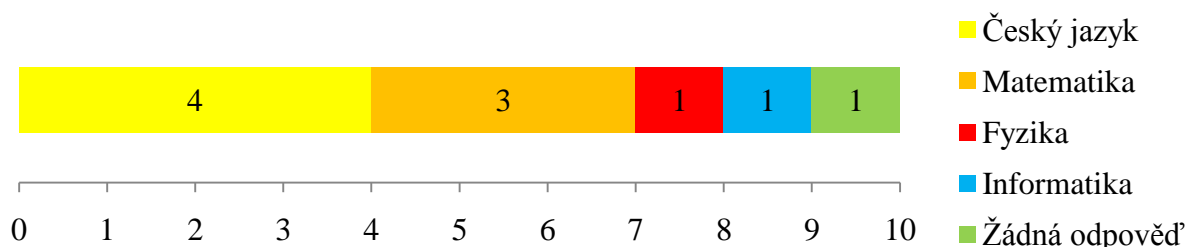
Matematika je předmět, kterému je spolu s češtinou, věnován největší časový prostor. Při zjišťování proč zrovna matematika je oním nejoblíbenějším předmětem byly

zaznamenány odpovědi, že u matematiky se děti nemusí učit nic z paměti a že ostatní předměty jsou nudné.

Otázka č. 2. Jaký předmět naopak nemá rád/a?

Nejméně oblíbeným předmětem český jazyk, nemají jej rády čtyři děti, matematiku tři děti. Jednou se objevila fyzika, jednou informatika. Jedno dítě nebylo schopno na otázku zodpovědět.

Graf č. 6. Neoblíbený předmět

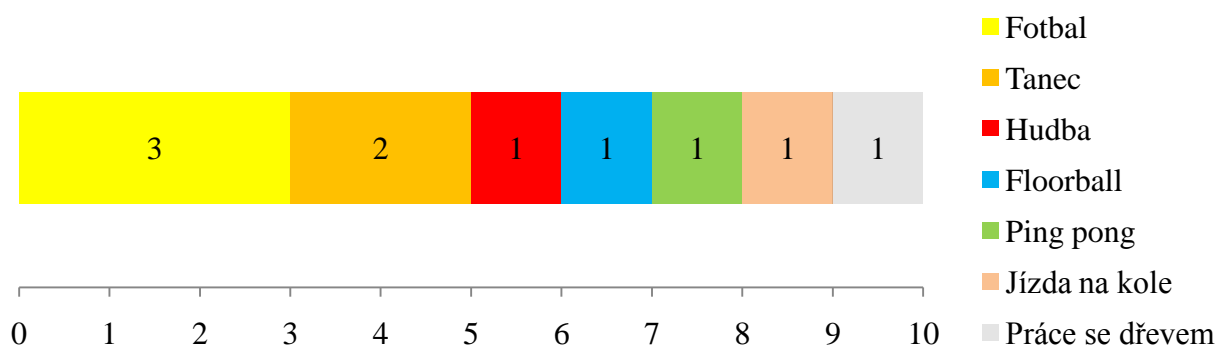

Neoblíbenost českého jazyka je možná zapříčiněna náročností jazyka, protože významné procento dětí není české národnosti a tento jazyk jim činí problémy. Matematika je podle dětí neoblíbená pro svoji náročnost.

Otázka č. 3. Máš nějaký koníček? Jaký?

Tato otázka do jisté míry souvisí s otázkami následujícími. Celkem třikrát zazněla odpověď fotbal, dvakrát tanec a poté následoval výčet různých sportů jako floorball, pin pong, jízda na kole. Jedenkrát zazněla práce se dřevem a jedenkrát hudba.

Graf č. 7. Koníček

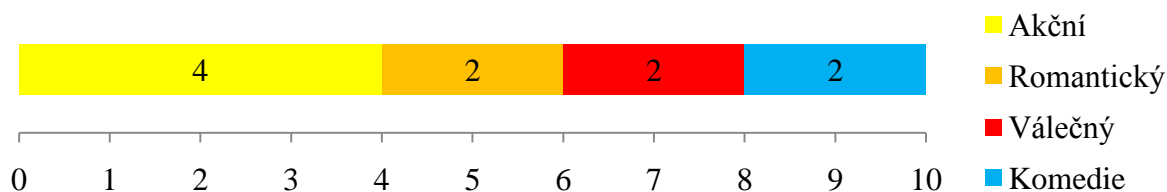
Nejčastější odpověď zněla fotbal. Takto odpověděli jen chlapci. Na doplňující otázku, zda-li mají rádi aktivní či pasivní formu fotbalu zněla u všech odpověď, že mají rádi obě formy. U ostatních koníčku se jednalo o aktivní formu. Zajímavá byla odpověď Jakuba, že má rád práci se dřevem. Po doplňujících otázkách však vyplynulo, že jeho práce

se dřevem je spíše v rovině teoretické než praktické. Adam označil za nejoblíbenějšího koníčka hudbu, na žádný hudební nástroj však nehraje.

Otázka č. 4. Jaké máš rád filmy?

Nejoblíbenější je akční styl filmů. Shodně po dvou odpovědích zazněly romantické, válečné a akční. Ostatní filmové žánry jako dobrodružné, sci-fi či historické nezazněly.

Graf č. 8. Oblíbený filmový žánr

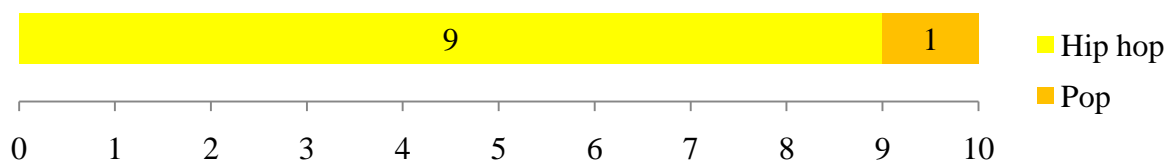

Odpovědi na tuto otázku byly silně diferencované podle pohlaví. Chlapci označili jako svůj nejoblíbenější filmový styl akční a válečný. Děvčata mají nejraději komedie a romantické filmy, hlavně z toho důvodu, že většinou dobře dopadnou.

Otázka č. 5. Posloucháš hudbu? Jakou a jakého interpreta?

Odpovědi na tuto položenou otázku byly překvapivě téměř jednomyslné. Sedm dětí odpovědělo, že má rádo hip hop, dvě rap a jedna dívka má ráda pop.

Graf č. 9. Oblíbený styl muziky

Druh preferované muziky může identifikovat určitou skupinu mládeže.⁸⁸ Čtyři děti odpověděly, že mají rády veškerou muziku. Když měly alespoň uvést jednoho interpreta, tak odpověděly pohotově. Rapová muzika je v podstatě také součástí stylu hip hop. Můžeme tak hovořit o jednom stylu. Zajímavostí této otázky je, že i děti, které měly problémy s jednotlivými otázkami, u této otázky odpověděli bez zaváhání. Polovina dětí odpověděla, že spolu s hip hopen má rádo romskou hudbu.

⁸⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 2003. s. 83.

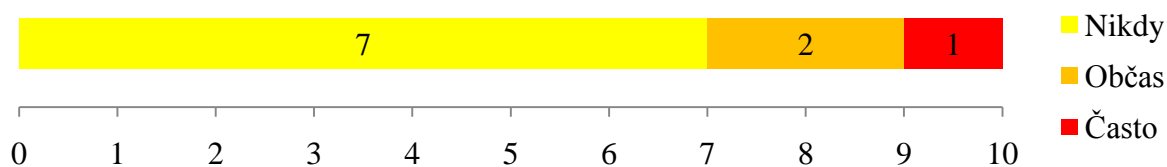
Otázka č. 6. Definuj svoje kladné vlastnosti, za které si zasloužíš pochvalu.

Tato otázka byla zařazena po konzultaci s pracovníky DDÚ. Pochází z okruhu otázek na které se pracovníci DDÚ ptají děti při jejich nástupu či v průběhu jejich pobytu. Otázka má i částečně vypovídací hodnotu o sebevědomí dětí. To je dle pracovníků DDÚ na velmi nízké úrovni. Tato skutečnost se pravděpodobně projevila, protože žádné s dětí nebylo schopno odpovědět a bylo evidentní, že odpovědět na tuto otázku je jim nepříjemné. Děti do odpovědí nebyly nuceny, tudíž tato otázka jako jediná zůstává nevyhodnocená.

Otázka č. 7. Nudíš se někdy? Nikdy, občas, často. Máš nějaký recept proti nudě?

Většina dětí se nikdy nenudí. Dvě děti se nudí občas a jedno dítě uvedlo, že pocit nudy zažívá často.

Graf č. 10. Pocit nudy

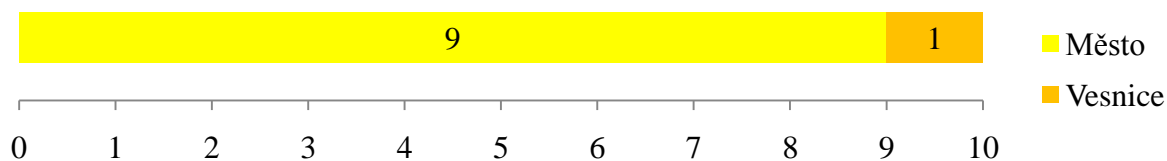

Tato otázka souvisí s využíváním volného času. Do jisté míry může být odpověď ovlivněna aktuální náladou a možnostmi ústavu, kde se děti nachází. To, že většina dětí odpověděla, že se nikdy nenudí je skvělou vizitkou ústavu. Děti mají docela pestrý program a mnohdy se dostanou k aktivitám, které dosud nepoznaly a dělají nové činnosti, které je mohou naplňovat. V průběhu přípravy na průzkumu (leden 2010) děti absolvovaly pobyt na horách, v rámci kterého se účastnily lyžařského výcviku. Pro mnohé to bylo první seznámení s tímto sportem vůbec. Na základě rozhovoru s pracovníky DDÚ jsem zjistil, že tato aktivita je dětmi vysoce kladně hodnocená. Na doplňující otázku, týkající se receptu proti nudě dokázalo odpovědět pouze jedno dítě, které se vrátilo otázce číslo 3.

Otázka č. 8. Pocházíš z vesnice nebo z města?

Výsledky ukázaly, že průzkumu se účastnilo devět dětí, které pochází z města a pouze jedno dítě uvedlo, že je z vesnice.

Graf č. 11. Původ dítěte

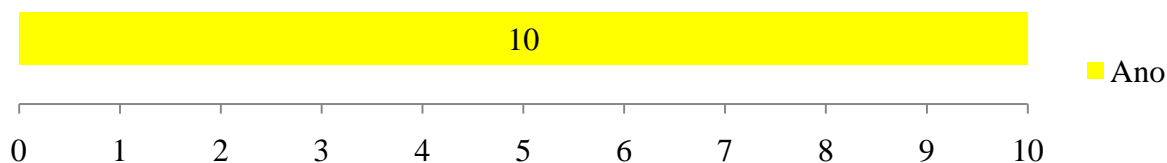

Výsledky by se neměly přeceňovat. Průzkum totiž ignoroval chybu, které se dopouštějí i autoři odborné literatury, kteří porovnávají vesnice ve smyslu malé obce a města ve smyslu velkoměsta. Přitom i město může mít malý počet obyvatel. Příkladem mohou být děti účastníci se průzkumu. Ondřej pochází z města, které má 1405 obyvatel, zatímco Tereza pochází z vesnice o 1727 obyvatelích. Otázka se tak spíše měla zaměřit na počet obyvatel či na městský způsob života, který je neosobní a anonymní, než na statut územně samosprávného celku.

Otázka č. 9. Máš ve městě či na vesnici nějaké kamarády? Nebo partu? A co děti ve škole či tady v ústavu?

Prakticky každé dítě odpovědělo, že má kamarády. Vyloženě nejlepšího kamaráda však většina z nich nedokázala určit.

Graf č. 12. Kamarádi

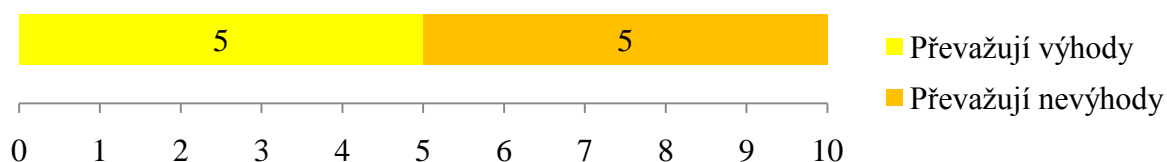
Lukáš se přiznal, že k delikventní partě patřil a ta jej vlastně dostala do problémů. Byl rád, že do této party již nepatří, protože řada jejich členů je již ve vězení za závažné trestné činy.

Část otázky, dotazující se na kamarády v ústavu, nebyla dobře položená, protože asi v polovině průzkumu, po rekapitulaci dosavadních odpovědí bylo zjištěno, že žádné dítě neodpovědělo kladně. Byl opomenut fakt, že děti v ústavu jsou krátkou dobu. Jednomyslný výsledek v odpovědích se také dá vysvětlit určitým ostychem, označit některého ze svých spolužáků jako kamaráda.

Otázka č. 10. Má vlastnictví občanky (občanského průkazu) nějaké výhody či nevýhody (práva a povinnosti)?

Většina dětí našla buď jen výhody, nebo jen nevýhody. Pouze Karolína dokázala najít výhody i nevýhody.

Graf č. 13. Občanský průkaz

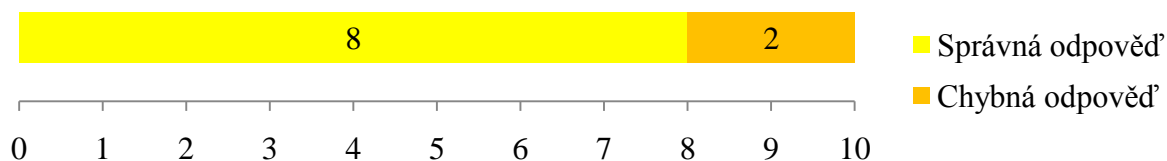

Záměrem otázky bylo zjistit, zda-li vlastnictví občanského průkazu znamená z pohledu dětí výhodu či nevýhodu. Předpoklad byl, že budou rozdílné výsledky mezi těmi, kteří již OP vlastní a těmi, kteří na něj stále čekají. Předpoklady se potvrdily. Skutečně výsledky byly u obou skupin vzácně rozdílné, ale opačně než bylo očekáváno. Děti, které OP dosud nevlastní, nacházejí spíše negativa. Zejména protože se domnívají, že jej musí mít neustále u sebe. Zazněl i názor, že je to „...vyjebaný doklad, protože se musí hlídat, aby nepropadla platnost.“. Druhá část dětí vidí výhody především v možnosti prokázat totožnost. Jak trefně poznamenal Adam a nezávisle na něm Lukáš, když jsou chyceni při krádeži, nemusí se dlouho „otravovat“ s policisty při prokazování totožnosti. V době, kdy OP nevlastnili, bylo prokazování totožnosti zdlouhavé a pobyt na policejní stanici nudný. Další výhodu spatřují v možnosti cestovat s dokladem v rámci Schengenského prostoru. Natálie vidí výhodu v tom, že na základě OP může jít na diskotéku.

Otázka č. 11. Víš jaká je u nás hranice trestní odpovědnosti?

Na tuto otázku 8 dětí dokázalo odpovědět správně. Dvě děti odpověděly špatně a hranici ani nedokázaly určit.

Graf č. 14. Znalost věkové hranice trestní odpovědnosti

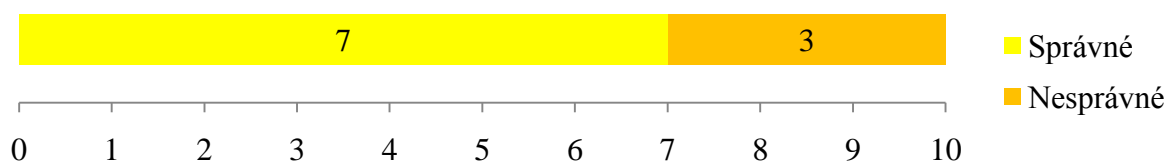
Vzhledem k alotriím zákonodárců, několika legislativním změnám v poslední době a neutichající společenské diskuzi byl předpoklad, že bude více dětí, které budou

s odpovědí váhat či odpoví špatně. Dále, že větší přehled budou mít ti, kteří už tuto hranici dovršili. Tento předpoklad se nepotvrdil, protože většina dětí ve věku 14 až 16 let dokázala správně odpovědět. Výjimku tak tvořil 15 let starý Matěj a nejstarší účastnice průzkumu 16 let stará Natálie.

Otázka č. 12. Je správné, že do vězení mohou chodit děti od 15 let? (třeba v Polsku a Francii už od 13 let)

V odpovědích na tuto otázku převažovaly pozitivní odpovědi. Sedm dětí odpovědělo, že je správné, že mladiství mohou od 15 let chodit do vězení. Tři děti odpověděly, že je to nesprávné, přičemž jedna z těchto odpovědí nebyla zcela jednoznačná.

Graf č. 15. Názor na vězení pro mladistvé

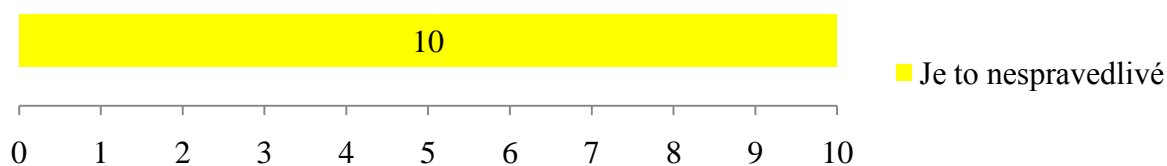

Odnětí svobody nepodmíněně může u mladistvého znamenat takový druh trestu, který je již ve své podstatě dostatečně odstrašujícím. Jedno z dětí se dokonce svěřilo, že je rádo, že za provinění, které spáchalo, nešlo na rozdíl od svých kamarádů, členů party, do vězení. Forma tohoto trestu je u nás málo využívána a hledají se jiné alternativní tresty.

Otázka č. 13. Před šesti lety, tehdy 12 let starý Robin, zavraždil svoji spolužačku. Před pár dny byl propuštěn z nápravného zařízení a užívá si svobody. Nemá ani záznam v rejstříku trestů. Je bezúhonný občan. Co si o tom myslíš?

Všech 10 dětí se vyjádřilo v tom smyslu, že řešení tohoto případu a nakládání s pachatelem vraždy není spravedlivé a trest nedostatečný.

Graf č. 16. Příběh 13 let starého vraha

Případ, kterým se inspirovala otázka č. 13 byl dětem známý. Pouze jeden účastník průzkumu jej neznal. Všechny odpovědi na otázku byly pohotové, nikdo nad otázkou

dlouho nepřemýšlel. V odpovědích zazněly i názory, že by odpovědnost měli nést i rodiče vraha. Lukáš, který má sám s trestnými činy zkušenost, by pachatele vraždy posílal do vězení už od 10 let věku.

Otázka č. 14. Snížil/a bys hranici trestní odpovědnosti?

Stávající hranici 15 let by ponechaly čtyři děti. Čtyři děti by trestní odpovědnost snížily. Jediná Tereza na otázku odpověděla, že neví a nebyla schopná odpovědět.

Graf č. 17. Úprava hranice trestní odpovědnosti

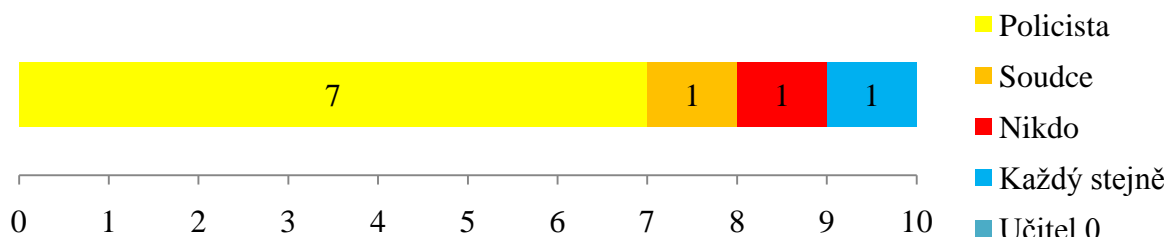
Lukáš by stávající hranici ponechal, ale za vraždu by posílal pachatele do vězení od 10 let. Petr by hranici trestní odpovědnosti zvýšil, ale zachoval by možnost trestu odnětí svobody pro 15 let staré pachatele závažné trestné činnosti. Mezi odpověďmi dětí, které by hranici snížily, zaznívaly návrhy na snížení trestnosti v rozmezí od 9 až po 13 let věku. Zajímavá je odpověď Honzy, který by snížil hranici na 10 let, ale tresty by ukládal individuálně na základě odborných posudků.

I když je odpověď Petry že neví, velmi ojedinělá, i tato odpověď je pro průzkum cenná, protože nemusí nutně znamenat, že Tereza nad otázkou nepřemýšlela. Může to znamenat i pravý opak. Dokonce leckteří odborníci bývají na pochybách co je správné.

Otázka č. 15. Kdo má větší respekt (z koho jde větší strach) policista, soudce nebo učitel?

Sedm dětí odpovědělo, že největší respekt mají z policisty. Tereza má největší respekt ze soudce, Adam z nikoho a Karolína ze všech stejně. Matěj s odpovědí váhal mezi soudcem a policistou, ale nakonec se vyjádřil, že největší respekt má policista.

Graf č. 18. Kdo má větší respekt?

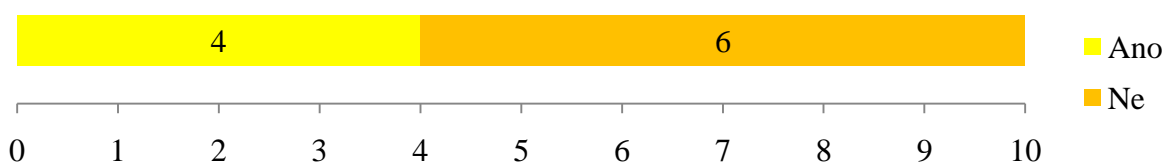

Zatímco pod pojmem policista si děti spíše představují samotnou instituci než určitou osobu, v případě učitelů vystupuje v myslích dětí osobnost konkrétního pedagoga. Nelze srovnávat represivní složku se složkou, která se podílí na výchově. Zazněla však i taková odpověď, že respekt mají všichni stejný, ale konkrétní osoby jej můžou mít nižší či vyšší.

Otázka č. 16. Je něco, co by jsi mi chtěl/a říci? Něčím doplnit náš rozhovor?

Šest dětí na otázku odpovědělo negativně, ale čtyři děti využily této možnosti a odpověděly doplňujícími informacemi, které se k průzkumu vztahovaly.

Graf č. 19. Doplnění rozhovoru

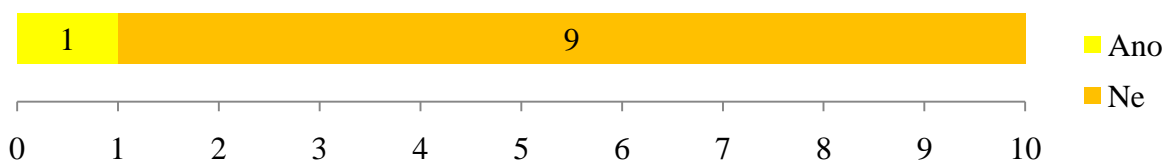

Tereza se vrátila k otázce číslo 10, která se zabývá OP. Překvapila svým názorem, že by OP vydávala až od 18 let, přestože by trestnost snížila na 13 let věku. Karolína se vyjádřila k samotnému průzkumu a hodnotila jej jako zábavný a otázky dobré. Natálie se vyjádřila k osobě tazatele, kdy konstatovala, že je hodný. Nejvíce se rozpovídal 14 let starý Lukáš, který byl z počátku nedůvěřivý. Začal sám hovořit o příčinách svého pobytu v ústavu. Jeho minulost je protkána spáchanými trestnými činy a závislostí na těžkých drogách. Zajímavé byly jeho názory na očekávanou budoucnost.

Otázka č. 17. Byla nějaká otázka, na kterou jsi odpověděl/a neupřímně či nepravdivě? Ano – ne.

Celkem 9 dětí odpovědělo na otázku negativně, pouze Filip odpověděl kladně..

Graf č. 20. Neupřímnost a nepravdivost

Vzhledem k tomu, že odpovědi Filipa nebyly nijak zvláštní, výrazně odlišné od ostatních či kontroverzní, nebylo pátráno po příčině této odpovědi. Navíc by nebylo morální a etické nutit jej do odpovědi, protože by tím bylo porušeno úvodní ujištění dětí o možnosti neodpovědět, či se průzkumu neúčastnit. Důvod proč nebyly jeho odpovědi

nevyřazeny z průzkumu je ten, že by toto řešení nemuselo být efektivní. Prakticky neexistuje žádný autor obdobného průzkumu, který by mohl prohlásit, že všichni jeho respondenti odpověděli pravdivě a upřímně. Není totiž jisté, že dítě, které odpovědělo nepravdivě či neupřímně na některou z otázek, odpoví upřímně a pravdivě právě na tuto otázku.

7.5 Diskuze

Přestože výběr otázek byl několikrát konzultován přímo s pracovníky diagnostického ústavu a s vedoucí práce, domnívám se, že konečná forma otázek by se dala vylepšit. Po provedeném průzkumu by se daly některé otázky vypustit a některé naopak zařadit. Jako příklad lze uvést otázku: Čím bys chtěl jednou být? Jaké máš vysněné povolání? Tato otázka byla vypuštěna, protože existovala obava, že se nemusí dostavit relevantní odpovědi či dokonce vzhledem k situaci v jaké se děti nachází, může být otázka necitlivá. Náhodou se při rozhovoru k této otázce vrátil Lukáš. Rozpovídal se o své budoucnosti a představě, jakým směrem by se měla ubírat. Měl docela jasnou a reálnou představu o tom, čím chce jednou být. Naproti tomu by mohla být vypuštěna otázka č. 6.

Může se zdát, že odpovědi na otázku č. 14 byly silně ovlivněny příběhem 13letého vraha. Je ale pravděpodobné, že toto zdání klame. Při sestavování dotazníku šlo především o rozšíření povědomí dětí a znalost širších souvislostí vztahujících se k hranici trestní odpovědnosti. Nebylo možné vyjmenovat všechny argumenty pro snížení i proti snížení hranice trestnosti. Děti však nebyly předchozí otázkou ovlivněny natolik, aby radikálně změnilý názor. Je to patrné i z toho důvodu, že jejich odpovědi byly různorodé a našli se i tací, kteří si myslí, že současná právní úprava je dobrá. Přesto by bylo možné znění otázky mírně upravit a slovo snížil/a by mohlo být nahrazeno slovem posunul/a nebo změnil/a.

7.6 Závěr průzkumu

Provedený průzkum si kladl za cíl zjistit, do jaké míry jsou děti informovány o trestní odpovědnosti. Dá se konstatovat, že drtivá většina dětí a mladistvých v inkriminovaném věku je o trestní odpovědnosti informována dostatečně a je si vědoma hrozícího postihu za spáchané provinění. Zajímavé by bylo porovnat právní povědomí dětí a mladistvých s povědomím dospělých. Závěrem takového porovnání by pravděpodobně bylo konstatováno, že v této oblasti mezi dětmi a dospělými nejsou výrazné rozdíly. Během průzkumu se totiž nepotvrdil předpoklad, že pro právní povědomí je rozhodující věk dotazovaného, ale spíše jeho vědomosti, orientace a rozhled v dané oblasti. Největší

přehled a brilantní uvažování měl paradoxně nejmladší účastník průzkumu, zatímco nejstarší účastnice se příliš v této oblasti neorientovala.

Záměr části dotazníku, kdy prvních sedm otázek bylo koncipováno na uvolnění atmosféry a získání důvěry, byl splněn, protože i děti, které ze začátku odpovídaly lhostejně a nedůvěřivě, po čase začaly nad odpověďmi přemýšlet a odpovídat se zájmem. S ohledem na použitou metodu lze konstatovat, že získané odpovědi mají svoji informační váhu a posloužili jako kvalitní zdroj pro zpracování průzkumu.

Závěr

Bakalářská práce se vztahovala k věkové hranici trestní odpovědnosti. Tato práce si nekladla za cíl zjistit či vyhodnotit nejlepší možné nastavení hranice trestní odpovědnosti. Jako nejlepší řešení se však jeví hranice nastavená nikoliv na matriční věk, ale na mentální věk. To však s sebou nese další požadavky na odbornost lidí, kteří o vině a opatřeních rozhodují a především jejich důkladné seznámení se s případem a osobou pachatele.

Zastánci stávající hranice trestní odpovědnosti argumentují nepřiměřeností trestu odnětí svobody pro děti mladší 15 let. V takto nízkém věku však nejde o klasické zavírání do vězení, ale o izolaci nebezpečných jedinců od společnosti. Dosti často se zapomíná na oběti trestného činu. Oběť případně příbuzné oběti zajímá především náhrada materiální škody, kompenzace psychické újmy a zabránění toho, aby se trestný čin opakoval.

Zahraniční zkušenosti a legislativní podmínky vztahující se k hranici trestní odpovědnosti by mohly posloužit jako zdroj inspirace, ale pravděpodobně by nevyřešily tuto problematiku komplexně. ČR má v současné době velmi dobře propracovanou právní úpravu v oblasti trestního práva a soudnictví ve věcech mládeže. Juvenilní kriminalita v České republice již tři roky klesá a je předpoklad, že klesat bude i nadále. Tento trend sice může souviset s demografickým vývojem, ale může být též ovlivněn legislativou, protože pokles nastal po účinnosti zákona O soudnictví ve věcech mládeže.

V průběhu psaní bakalářské práce se třikrát změnila legislativa, která se přímo vztahuje k tématu bakalářské práce. Svým způsobem to práci ztížilo, ale také obohatilo. Média se hranici trestní odpovědnosti věnovala se zájmem a tento zájem přetrvává do dnešních dní. Politická reprezentace státu se dokonce nebrání obnovení odborné debaty a změně zákona, k čemuž ji nutí společenská poptávka.

Je pravděpodobné, že vliv snížení hranice trestní odpovědnosti by na kriminalitu mládeže nebyl, vyjma statistiky, žádný. Nadále by se postupovalo v souladu se zákonem O soudnictví ve věcech mládeže. Efektivita úpravy hranice trestnosti by nemusela být valná. Snížením hranice trestní odpovědnosti by se pouze kriminalizovala část dětí ve věku 14 až 15 let.

Zákonodárci se pečlivě zabývají právy a tresty pachatelů a zapomínají se zabývat tématy jako odškodňování obětí trestných činů, vysokým podílem recidivistů na celkové kriminalitě a odpovědností těch, kdo se podílejí na procesu výchovy – především rodičů. Vzhledem k tomu, že hranice trestní odpovědnosti a juvenilní kriminalita souvisí s ukončením povinné školní docházky, lze se domnívat, že učitelé jako profesionálové v oblasti výchovy zvládají svoji roli na rozdíl od rodičů se ctí.

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá věkovou hranicí trestní odpovědnosti. Vymezuje základní pojmy, věnuje se mezinárodním smlouvám, zavazující ratifikující země k jejich dodržování při tvoření vlastní legislativy. Zmiňuje faktory, které ovlivňují juvenilní kriminalitu v různých věkových kategoriích. Zabývá se historickým vývojem trestní odpovědnosti dětí a mládeže, rozebírá nedávnou minulost a aktuální současnost České republiky v této oblasti. Práce zahrnuje vybrané statistické informace o vývoji kriminality dětí a mládeže a věnuje se struktuře juvenilní kriminality. Obsahuje exkurzi do vybraných zemí Evropy a světa a všímá si odlišností legislativních podmínek pro stanovování hranice trestní odpovědnosti. Praktická část bakalářské práce zkoumá právní povědomí dětí v inkriminovaném věku a jejich osobní názory na problematiku trestní odpovědnosti. V závěru práce je konstatováno, že snížení hranice trestní odpovědnosti o jeden rok by patrně nemělo zásadní vliv na kriminalitu mladistvých.

Summary

The bachelor thesis deals with the problem of the age limit specification of criminal responsibility. There are defined the basic terms and international treaties are mentioned where ratifying countries are obliged to respect them when creating their own legislation. Factors influencing juvenile crime rate of different age categories are given. The historical development of children and youth criminal liability is dealt and the recent past as well as the current state in the Czech Republic as far as this problem is concerned is discussed. It includes selected statistical information about the development of children as well as youth crime and is engaged on the juvenile crime structure. Reviews concerning some selected countries both in Europe as well as in the world are presented introducing the differences in legislative conditions for criminal liability establishment. The practical part of the thesis is devoted to the problem of the legal awareness of children at the incriminated age and their personal views on the criminal responsibility are presented. The work results in a statement that an age limit lowering by one year will not probably have a significant impact on the juvenile delinquency.

Literatura

1. BARTÁK, M., et al. *Nový slovník cizích slov pro 21. století*. 1. vyd. Praha: Plot, 2008. 365 s. ISBN 987-80-86523-89-7.
2. BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatele*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2008. 216 s. ISBN 987-80-7338-075-5.
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 192 s. ISBN 80-2472-014-2.
4. DUNKEL, F. *Juvenile Justice in Germany*. 1. vyd. Greifswald: University of Greifswald, 2005. 41 s.
5. HEALEY, J. *Juvenile Crime, Thirroul, N.S.W.* : Spinney Press, 2008. 44 p., ISBN 9781920801830.
6. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2004. 144 s. ISBN 80-7201-493-5.
7. JEHLE, J. *Trestní justice v Německu. Fakta a čísla*. Praha: Kurf, 2006. 88 s. ISBN 80-7338-053-6.
8. JONES, H. *Zločin v měnící se společnosti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1967. 176 s. ISBN 23-137-67.
9. KONRÁD, Z., et al. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 1. vyd. Praha: Policejní Akademie ČR, 1995. 212 s. ISBN 80-901923-0-0.
10. KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 114 s. ISBN 80-7187-022-6.
11. LINHART, J., et al. *Základy obecné psychologie*. 2. uprav. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 686 s. ISBN 14-545-87.
12. MAREŠOVÁ, A., et al. *Kriminalita v roce 2007*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2009. 114 s. ISBN 978-80-7338-083-0.
13. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd., Praha: Portál, 2003. 336 s. ISBN 80-7178-226-2.
14. MC KEY, J. *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe: Francie*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2003. 51 s. ISBN 80-7338-012-9.
15. MUSIL, J., et al. *Kriminalistika*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 606 s. ISBN 80-7179-878-9.
16. PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J., et al. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. 834 s. ISBN 80-200-0607-9.
17. SOLNAŘ, V. *Systém Československého trestního práva*. 1. vyd. Praha: Academia Praha, 1972. 368 s. ISBN 508-21-875.

18. SOLNAŘ, V., et al. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha: Novatrix, 2009. 283 s. ISBN 987-80-254-4033-9.
19. SOLNAŘ, V., et al. *Základy trestní odpovědnosti podstatně přepracované a doplněné vydání*. 1. vyd. Praha: Orac, 2003. 455 s. ISBN 80-86199-74-6.
20. SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 2009. ISBN 987-80-86708-81-2.
21. ŠLOSARČÍK, I. *Politický systém Irska*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 270 s. ISBN 987-80-86429-61-8.
22. ŠUBRT, M. *Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže*. 1. vyd. Praha: PA ČR, 2008. 221 s. ISBN 987-80-7251-284-3.
23. VANTUCH, P. *Kriminalita mládeže a její prevence*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1984. 139 s. ISBN 40-064-84.
24. VEČERKA, K., et al. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: Kufr, 2009. 129 s. ISBN 978-80-7378-079-3.
25. VOJÁČEK, L., SHELE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 684 s. ISBN 978-80-7380-4.
26. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. 238 s. ISBN 80-86473-08-2.
27. ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. 1. vyd., Praha: Policejní Akademie ČR, 2001. ISBN 80-7251-070-3.
28. ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Hranice trestní odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2005. 13, 1, s. 76-87. ISSN 1210-9126.

Elektronické zdroje

29. Ages of consent in north america in *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 4 March 2006, 11 February 2010 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Ages_of_consent_in_North_America>.
30. AMNESTY INTERNATIONAL USA: *Action for human rights. Hope for humanity*. [online]. New York : Penn Platza, 1998 [cit. 2010-03-07]. Dostupné z WWW:
<<http://www.amnestyusa.org/document.php?id=D94FCE82406321E18025690000692DCA&lang=e>>.
31. AMNESTY INTERNATIONAL USA: *Betraying the Young: Children in the US justice system* [online]. New York : Penn Platza, 1998 [cit. 2010-03-07]. Dostupné z WWW:
<<http://www.amnestyusa.org/document.php?id=D94FCE82406321E18025690000692DCA&lang=e>>.

32. AVERT. Is an international AIDS charity [online]. March 03, 2010. 2010 [cit. 2010-03-13]. Age of consent. Dostupné z WWW: <<http://www.avert.org/age-of-consent.htm>>.
33. BBS NEWS: *You are in: UK: Scotland* [online]. 4 June, 2000. UK : BBS, 2000, 4 June, 2000, 14:01 [cit. 2010-03-07]. Children under 12 '\cannot be criminals\'. Dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/776897.stm>.
34. *Barneombudet* [online]. 2010 [cit. 2010-03-03]. Barneombudet. Dostupné z WWW: <http://www.barneombudet.no/english/about_the_/>.
35. ČTK. *Trestní odpovědnost od 14 let platila v minulosti téměř 100 let.* Ceskenoviny.cz [online]. 19.06.2009, [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/trestni-odpovednost-od-14-let-platila-v-minulosti-temer-100-let/383624>>.
36. ČTK. *Hranice trestní odpovědnosti se zřejmě sníží.* Ceskenoviny.cz [online]. 19.06.2009, [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/hranice-trestni-odpovednosti-se-zrejme-snizi/383614>>.
37. ČTK. *Hranice trestní odpovědnosti se v Evropě spíše snižuje.* Ceskenoviny.cz [online]. 24.07.2009, [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/hranice-trestni-odpovednosti-se-v-evrope-spise-snizuje/389635>>.
38. Defense of infancy in *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 25 April 2003, 10 March 2010 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Defense_of_infancy>.
39. IZERA, M. CEVAP: Centrum etické výchovy a prevence sociálně patologických jevů [online]. 2002. 2002 [cit. 2010-03-13]. *Mladistvý vězeň. Výkon trestu odnětí svobody mladistvých odsouzených.* Dostupné z WWW: <<http://www.freeteens.cz/default.php?&ID=25&publ=3&cl=47>>.
40. JAREBORG, N. *Cairn* [online]. 2010 [cit. 2010-03-03]. Sweden criminal responsibility of minors. Dostupné z WWW: <http://www.cairn.info/article.php?ID_ARTICLE=RIDP_751_0511>.
41. KVAPIL, L. *Oficiální stránky obce Kmetiněves* [online]. 23. 1. 2010 [cit. 2010-03-02]. Kmetiněvská výzva. Dostupné z WWW: <<http://www.kmetineves.cz/udalosti-v-obci/aktuality/>>.
42. LEINERT, O. *Antl: Jsem pro trestní odpovědnost od 14 let.* Ihned.cz [online]. 7. 9. 2007, [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <http://domaci.ihned.cz/c3-21976920-002000_d-antl-jsem-pro-trestni-odpovednost-od-14-let>.
43. MINISTERSTVO VNITRA. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2008 : Ve srovnání s rokem 2007.* Praha : Ministerstvo vnitra, 2009. s. 127. [cit. 2010-03-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/soubor/zprava2008-pdf.aspx>>.
44. PETERKIN, T. *Scotland on sunday* [online]. 01 March 2009. Scotland : Press Complaints Commission, 01 March 2009, 8 February 2009 10:09 PM [cit. 2010-03-

- 07]. Age of criminal responsibility will rise to 12. Dostupné z WWW: <<http://scotlandonsunday.scotsman.com/latestnews/Age-of-criminal-responsibility-5026761.jp>>.
45. Responsabilité *In Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 27 juillet 2004, 6 novembre 2009 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://fr.wikipedia.org/wiki/Responsabilité>>.
46. REUTERS: Africa. Somalia to join child rights pact: UN. [online]. November 20, 2009, 2009, [cit. 2010-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://af.reuters.com/article/topNews/idAFJOE5AJ0IT20091120>>.
47. SDĚLENÍ KOMISE. In sdělení komise : Směrem ke strategii EU o právech dítěte. KOM(2006) 367 v konečném znění. Brusel : [s.n.], 4.7.2006 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0367:FIN:CS:PDF>>.
48. SHECAIRA, Sergio Salomão. Brazil. Criminal responsibility of minors in national and international legal orders. *International Review of Penal Law* [online]. 2005, 75, [cit. 2010-03-07]. Dostupný z WWW: <http://www.cairn.info/load_pdf.php?ID_ARTICLE=RIDP_751_0201>.
49. SKOBLOVÁ, J. *Mladiství a kriminalita*. Trestní právo : Základní témata [online]. 2000, [cit. 2010-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://trestni.juristic.cz/30794/clanek/trest2>>.
50. SKOBLOVÁ, J. *Historie trestního práva*. Trestní právo : Základní témata [online]. 23.7.2000, [cit. 2010-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://trestni.juristic.cz/30486/clanek/trest2>>.
51. UNICEF: *Special protections progress and disparity* [online]. 1997. New York : 1997 [cit. 2010-03-07]. Old enough to be a criminal?. Dostupné z WWW: <<http://www.unicef.org/pon97/p56a.htm>>.
52. UNITED NATIONS. *General comment no. 10 : children's rights in juvenile justice*. In Children's rights in juvenile justice. CRC/C/GC/10. [s.l.] : [s.n.], 25 April 2007 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.10.pdf>>.
53. UNITED NATIONS. *Geneva Declaration of the Rights of the Child*. In Geneva Declaration of the Rights of the Child. [s.l.] : [s.n.], 26 September 1924 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>>.
54. UNITED NATIONS. United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency : The Riyadh Guidelines. *68th plenary meeting* [online]. 14 December 1990, A/RES/45/112, [cit. 2010-03-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r112.htm>>.
55. UNITED NATIONS. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules. *96th plenary meeting* [online]. 29 November 1985, A/RES/40/33, [cit. 2010-03-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r033.htm>>.

56. UNITED NATIONS. Convention on the Rights of the Child. [online]. 20 November 1989, A/RES/44/25, [cit. 2010-03-07]. Dostupný z WWW: <<http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>>.
57. VACEK, E. *Za výchovu dětí odpovídají bez pardónu rodiče, stát si nemůže dovolit pasivitu*. Britské listy [online]. 11.6.2003, [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.blisty.cz/art/14325.html>>.
58. VÁLKOVÁ, H., HULMÁKOVÁ, J. *Odborníci: Hranici trestní odpovědnosti není nutné snižovat*. Idnes.cz [online]. 7. října 2008, [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/odbornici-hranici-trestni-odpovednosti-neni-nutne-snizovat-prt-kavarna.asp?c=A081003_114748_kavarna_bos>.
59. ZVĚŘINA, J. *Nejsem překvapen, že Senát poslancům trestní zákon vrátil*. Britské listy [online]. 13.3.2006, [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.blisty.cz/art/27454.html>>.

Zákony

60. Canada. *Youth Criminal Justice Act*. Subsections 31, c. 1. 2002, s. 149. Dostupný také z WWW: <<http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/Y/Y-1.5.pdf>>.
61. Česká republika. Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. 4. vyd. Praha: Armex publishing, 1995. s. 123. IBSN 987-80-86795-56-0.
62. Česká republika. Zákon č. 200/1990 Sb., O přestupcích. Ostrava: Sagit, 2009. s. 14-37. IBSN 987-80-7200-74.
63. Ireland. *Criminal justice act 2006*. Number 26 of 2006., s. 215. Dostupný také z WWW: <<http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/acts/2006/A2606.pdf>>.
64. Spain. *Reguladora de la responsabilidad penal de los menores*. Ley orgánica 5/2000., s. 42. Dostupný také z WWW: <<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/0944.pdf>>.
65. United Kingdom. *Crime and Disorder Act 1998*. Chapter 37., s. 25. Dostupný také z WWW: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1998/ukpga_19980037_en_1>.
66. ŠÁMAL, P., et. al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2004. IBSN 80-7179-829-0.
67. *Lex DATA C. H. Beck* [online]. Praha: 2009 [cit. 2010-03-17]. LexData předpis 40/2009 Sb. Dostupné z WWW: <http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/0/C12571CC00341DF1C1257556003DF675>.
68. *Sagit* [online]. Ostrava: 2009 [cit. 2010-03-20]. Sagit předpis č. 328/1999 Sb. Dostupné z WWW: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb99328&cd=76&typ=r>>.
69. *Lex DATA C. H. Beck* [online]. Praha: 1931 [cit. 2010-03-17]. LexData předpis 48/1931 Sb. Dostupné z WWW: <http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571d20046a0b2c12566af007f1a09/c12571d20046a0b2c12566d9007b17b6?OpenDocument>.

70. FIALA, J., KINDL, M. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 1618 s. ISBN 978-80-7357-395-9.

Jiné zdroje

71. ČESKÝ ROZHLAS 1: Radiožurnál. *Radioforum. Do vězení ve 14 letech?* Vysíláno 24. 07. 2009. [cit. 2010-03-14] Dostupný z WWW: <<http://zpravy.ods.cz/prispevek.php?ID=10611>>
72. ČESKÁ TELEVIZE: Stanice 1. *Máte slovo. Mladistvý vrah na svobodě!* Vysíláno 11. 2. 2010 [cit. 2010-03-14] Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/program/10266243609-11.02.2010-20:55-1-mate-slovo.html?online=1>>
73. Hlasování a diskuze poslanců Parlamentu České republiky, záznamy stenoprotokolů. Dostupné z WWW: <www.psp.cz>.
74. Hlasování a diskuze senátorů Parlamentu České republiky, záznamy stenoprotokolů. Dostupné z WWW: <www.senat.cz>.

Přílohy

Příloha č. 1. Okruh otázek pokládaných při orientačním průzkumu.

Příloha č. 2. Kmetiněvská výzva.

Příloha č. 1. Okruh otázek pokládaných při orientačním průzkumu.

Okruh otázek pokládaných při orientačním průzkumu

1. Jaký předmět máš ve škole nejraději?
2. Jaký předmět naopak nemáš rád/a?
3. Máš nějaký koníček? Jaký?
4. Jaké máš rád/a filmy? Akční, historické, válečné, dobrodružné...
5. Posloucháš hudbu? Jakou a jakého interpreta?
6. Definuj svoje kladné vlastnosti za které si zasloužíš pochvalu.

7. Nudíš se někdy? Nikdy, občas, často. Máš nějaký recept proti nudě?
8. Pocházíš z vesnice, nebo z města?
Vesnice Město
9. Máš ve městě či na vesnici nějaké kamarády? Nebo partu? A co děti ve škole či tady v ústavu? ANO - NE

10. Má vlastnictví občanky (občanského průkazu) nějaké výhody či nevýhody (práva a povinnosti) ?

11. Víš jaká je u nás hranice trestní odpovědnosti?

12. Je správné, že do vězení mohou chodit děti od 15 let? (třeba v Polsku a Francii už od 13 let)

13. Před šesti lety, tehdy 12 let starý Robin, zavraždil svoji spolužačku. Před pár dny byl propuštěn z nápravného zařízení a užívá si svobody. Nemá ani záznam v rejstříku trestů. Je bezúhonný občan. Co si o tom myslíš?

14. Snížil/a bys hranici trestní odpovědnosti?

15. Kdo má větší respekt (z koho jde větší strach) policista, soudce nebo učitel?
16. Je něco, co by jsi mi chtěl/a říci? Něčím doplnit náš rozhovor?
17. Byla nějaká otázka, na kterou jsi odpověděl/a neupřímně či nepravdivě? ANO – NE

Příloha č. 2. Kmetiněvská výzva.

Kmetiněvská výzva

Na základě velmi brutálního trestního činu, který byl v naší obci spáchán před 6 lety – brutální vražda 13 leté dívky, již spáchal její stejně starý spolužák – a na podkladě všech následných skutečností, které po tomto činu nastaly a vešly ve známost se obracím jménem občanů naší obce Kmetiněves na širokou veřejnost, Poslaneckou sněmovnu ČR, Senát ČR a všechny ústavní činitele s výzvou k otevření nové veřejnoprávní diskuse, na jejímž konci by mělo být přijetí zákona o snížení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti při spáchání obdobných brutálních trestných a promyšlených trestních činů jakými je vražda.

Především navyšující se počet trestných činů páchaných pachateli ještě před dovršením 15 roků by měl vést k široké a věcné diskusi celou naší společností.

Není možné, aby pachatelé takovýchto trestných činů byli pouze „ jakoby pokárání,dáni do jakéhokoliv výchovného ústavu, kde mají dokonce za dobré chování povoleno téměř vše - vycházkami počínaje a sledováním televize konče,,,

Není současný právní řád příliš nakloněn těmto pachatelům?

Není pochybnosti o tom, že současná generace dětí dospívá daleko dříve než tomu bylo v minulosti. Rovněž tak po fyzické stránce je dnešní mládež daleko dříve vyspělejší. Pokud by tedy novou úpravou trestního řádu o dolní hranici trestní odpovědnosti mládeže došlo k jejímu snížení, mohla by být jejich trestná činnost řešena podstatně širší škálou nápravných opatření.

Myslím si, že při posuzování minimální věkové hranice trestní odpovědnosti je nezbytně nutné si uvědomit, že nezáleží ani tak na konkrétním počátku trestní odpovědnosti mládeže, ale spíše na následných reakcích společnosti na řešení a postihu delikventního jednání dospívajícího jedince.

Nejenom já, ale i většina našich spoluobčanů je hluboce přesvědčena, že čím dříve tito mladiství zjistí, že jsou odpovědní za své činy, tím lépe to bude pro nás, ale i pro tu mládež především.

Otázka tedy zní, je současná právní úprava postačující k trestání takovýchto brutálních trestních činů končících vraždou? Umožňuje tato právní úprava dětem mladším 15 let, které se dopustí takovýchto činů uložit taková opatření, která by byla odpovídající a dostačující reakcí na jejich delikventní jednání ?

Naše společná odpověď zní : „ nikoliv,současný právní řád doslova nahrává těmto pachatelům a proto je třeba tento zákon co nejrychleji změnit. Myslíme si, že dnešní mládež je natolik vyspělá, že by měla rozpoznat co se smí a co ne, co je trestné a co působí bolest a co ne.

Už jen představa, že takhle vážně narušený a nemocný člověk se může zcela volně, bez jakéhokoliv záznamu v rejstříku trestů, pohybovat mezi širokou veřejností je burcujícím mementem dnešní doby a celé naší společnosti.

Proto se my všichni občané středočeské Kmetiněvsi obracíme na všechny naše občany, zákonodárce, ústavní činitele a všechny ty které nenechává tento zločin lhostejnými s žádostí o podporu naší výzvy, která by zahájila hlubší a věcnou diskusi na všech úrovních mezi občany naší republiky o stanovení počátku hranice trestní odpovědnosti a přehodnocení věkové hranice u obzvláště brutálních trestných činů, především končících vraždou.

Luděk Kvapil
starosta obce
Kmetiněves

v Kmetiněvsi 23.1.2010⁸⁹

⁸⁹ KVAPIL, L. *Oficiální stránky obce Kmetiněves* [online]. 23. 1. 2010 [cit. 2010-03-02]. Kmetiněvská výzva. Dostupné z WWW: <<http://www.kmetineves.cz/udalosti-v-obci/aktuality/>>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jan Přecechtěl
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Lenka Holá, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Hranice trestní odpovědnosti a její vliv na kriminalitu dětí a mládeže.
Název v angličtině:	Criminal responsibility limit and its impact on children and juveniles.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá věkovou hranicí trestní odpovědnosti. Vymezuje základní pojmy, věnuje se mezinárodním smlouvám, zavazující ratifikující země k jejich dodržování při tvoření vlastní legislativy. Zmiňuje faktory, které ovlivňují juvenilní kriminalitu. Zabývá se historickým vývojem trestní odpovědnosti, rozebírá aktuální současnost České republiky v této oblasti. Práce zahrnuje vybrané statistické informace o vývoji kriminality. Obsahuje exkurzi do vybraných zemí Evropy a světa a všímá si odlišností legislativních podmínek pro stanovování hranice trestní odpovědnosti. Praktická část bakalářské práce zkoumá právní povědomí dětí v inkriminovaném.
Klíčová slova:	delikvence dětí a mládeže, hranice trestní odpovědnosti, kriminalita dětí a mladistvých, trestní odpovědnost
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the problem of the age limit specification of criminal responsibility. There are defined the basic terms and international treaties are mentioned where ratifying countries are obliged to respect them when creating their own legislation. Factors influencing juvenile crime. The historical development of criminal liability is dealt and the recent state in the Czech Republic. It includes selected statistical information about the development of children. Reviews concerning some selected countries both in Europe as well as in the world are presented introducing the differences in legislative conditions for criminal liability establishment. The practical part of the thesis is devoted to the problem of the legal awareness of children at the incriminated age.
Klíčová slova v angličtině:	children and juvenile delinquency, criminal responsibility limit, children and youth criminality, criminal liability
Přílohy vázané v práci:	1. Okruh otázek pokládaných při orientačním průkumu. 2. Kmetiněvská výzva.
Rozsah práce:	56 stran
Jazyk práce:	český